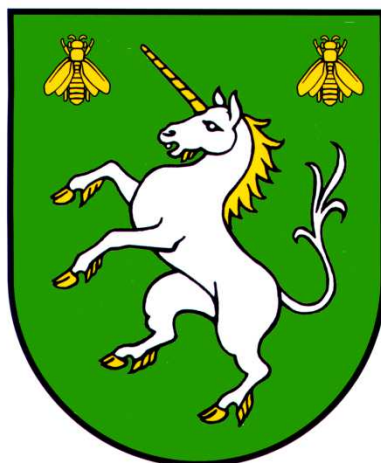

STRATEGIA ROZWOJU
GMINY JEDNOROŻEC
NA LATA 2016-2025

JEDNOROŻEC, LUTY 2016

Spis treści

Spis treści.....	2
Wstęp	3
1. Obszar i czas realizacji	5
2. Sytuacja społeczno-gospodarcza gminy Jednoróżec.....	7
2.1. Położenie gminy w układzie geograficznym i administracyjnym	7
2.2. Powiązanie wewnętrzne oraz zewnętrzne Gminy	9
2.3. Rys historyczny gminy i dziedzictwo kulturowe	12
2.4. Zagospodarowanie przestrzeni	17
2.5. Stan środowiska	17
2.6. Infrastruktura techniczna	25
2.7. Gospodarka	28
2.8. Sfera Społeczna	31
3. Analiza SWOT	38
4. Wizja gminy Jednoróżec	44
5. Plan strategicznego rozwoju gospodarczego gminy	45
6. Powiązanie z innymi działaniami realizowanymi na poziomie kraju, województwa, powiatu, lokalnym	50
7. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć	57
8. Finansowanie.....	59
9. System wdrażania.....	60
10. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej.....	61
9.1. System monitorowania Strategii	61
9.2. Sposoby oceny Strategii	61
9.3. Public Relations Strategii.....	61
11. Ocena oddziaływania na środowisko	63
12. Spis rysunków	67
13. Spis tabel	67

Wstęp

Na władzach samorządów lokalnych spoczywa obowiązek organizowania życia publicznego oraz stymulowanie rozwoju gospodarczego. Warunkiem sprawnego funkcjonowania organizmu samorządowego jest umiejętność zarządzania strategicznego, szczególnie w zakresie określenia długofalowych celów i zamierzeń rozwojowych oraz dróg prowadzących do ich osiągnięcia. Sprawą o zasadniczym znaczeniu w zakresie decyzji dotyczących tempa i kierunków rozwoju, zasad gospodarowania majątkiem oraz sposobów zaspokajania lokalnych potrzeb jest dla samorządów lokalnych istnienie wizji przyszłości swojej gminy. Niezbędne staje się określenie konkretnych celów rozwoju możliwych do osiągnięcia oraz metod jakie zastosuje się realizując dążenia do postawionych celów.

Lokalna strategia powinna mobilizować efektywne wykorzystanie wszystkich miejscowych potencjałów oraz opisywać niezbędne kroki prowadzące do realizacji celów w krótkim i długim okresie czasu, a także przewidywać działania alternatywne. Najważniejsze jest, aby strategia rozwoju tworzyła platformę współdziałania wszystkich zainteresowanych podmiotów, tj.: mieszkańców, organizacji pozarządowych i podmiotów działających na podst. art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, przedsiębiorców oraz władz lokalnych w celu wypracowania wspólnej przyszłości, odpowiadającej im ich potrzebom.

W przypadku gminy podejmującej tworzenie strategii rozwoju chodzi głównie o odpowiedź na pytania:

- w jaki sposób skutecznie wykorzystywać szanse i przeciwdziałać zagrożeniom dla rozwoju gospodarki,
- w jaki sposób stymulować procesy rozwoju lokalnej gospodarki, czyli co należy zrobić aby stworzyć dogodne warunki dla lokalizowania na terenie gminy różnych nowych przedsięwzięć gospodarczych, instytucji i organizacji, a także dla dalszego rozwoju już istniejących (chodzi tu o podnoszenie poziomu atrakcyjności lokalizacji gminy, czyli tzw. korzyść miejsca),
- w jaki sposób racjonalnie i efektywnie wykorzystywać zasoby własne gminy (ludzkie, kapitałowe i naturalne).
- w jaki sposób chronić interes publiczny i przeciwdziałać różnorodnym konfliktom nieuchronnie pojawiającym się w procesie rozwojowym opartym o „grę rynkową” wielu niezależnych podmiotów gospodarujących i funkcjonujących na terenie gminy?

Rozwiązywanie tych problemów przez władze samorządowe nie może mieć wyłącznie charakteru pasywnego tj. polegać na likwidacji zaistniałych już „momentów krytycznych” (różnego rodzaju barier, dysproporcji rozwojowych) i łagodzeniu najdotkliwszych negatywnych skutków dla mieszkańców gminy. Musi mieć charakter aktywny, tj. nastawiony na kreowanie pożądaney przyszłości gminy oraz optymalne wykorzystanie wszystkich potencjalnych podstaw jej rozwoju prowadzących zarówno do ilościowych jak i jakościowych zmian w przyszłości.

Główną przesłanką opracowania *Strategii Rozwoju Gminy Jednoróżec na lata 2016-2025* (zwanej dalej *Strategią*) była konieczność stworzenia dokumentu planistycznego, wyznaczającego główne cele oraz określającego priorytetowe obszary rozwoju gminy. *Strategia* stanowi kluczowy dokument, w ramach którego została opracowana koncepcja rozwoju gminy, mająca na celu wzmocnienie potencjału gospodarczego, społecznego oraz kulturowego, wchodzących w skład gminy miejscowości oraz poprawę życia mieszkańców.

Kolejną przesłanką opracowania *Strategii* jest zamiar ubiegania się przez gminę o pozabudżetowe środki pomocowe, krajowe i zagraniczne, w tym środki z Unii Europejskiej. Perspektywa finansowa na lata 2014-2020 to okres nowych wyzwań oraz szans rozwoju dla jednostek samorządu terytorialnego. Opracowany plan strategiczny ułatwi władzom gminy podejmowanie decyzji w racjonalnym organizowaniu przyszłych inwestycji. Jego zrealizowanie zależy od wysiłku oraz nakładów wielu instytucji, a także czynników zewnętrznych jak i wewnętrznych. Planowanie strategiczne nie gwarantuje odniesienia sukcesu we wszystkich założeniach, ale znacznie zwiększa jego prawdopodobieństwo.

1. Obszar i czas realizacji

Strategia Rozwoju Gminy Jednoróżec na lata 2016-2025 została opracowana dla całego obszaru administracyjnego gminy Jednoróżec. Tematycznie dotyczy on wszystkich sfer życia. Dokonano w niej analizy stanu obecnego gminy, oceniono wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwoju, a także sporządzono analizę strategiczną z określeniem sposobu realizacji założonych celów, poprzez realizację określonych zadań. Strategia rozwoju opracowana została na najbliższe 9 lat przy założeniu, że zadania z niej wynikające będą realizowane w latach 2016-2024.

Z uwagi na brak możliwości na obecnym etapie oszacowania kosztów realizacji poszczególnych zadań oraz ograniczone możliwości finansowe gminy nie określona została kolejność ich realizacji. Priorytety będą określone przez Radę Gminy Jednoróżec w przyszłych kadencjach, przy uwzględnieniu ważności zadań z wagi problemu dla rozwoju gminy i mieszkańców oraz uwzględniając okres ich realizacji. Zadania podzielono na następujące grupy:

- gospodarka wodno-ściekowa,
- infrastruktura drogowa,
- ochrona atmosfery,
- sfera socjalna, gospodarka i rynek pracy,
- sfera społeczna, kultura i bezpieczeństwo ppoż.

Strategia opracowana została przy szerokim zaangażowaniu społeczności lokalnej. Wszystkie problemy, nurtujące na co dzień gminę i jej mieszkańców oraz sposoby ich rozwiązania były szczegółowo omawiane i dyskutowane na sesjach Rady Gminy Jednoróżec oraz na zebraniach wiejskich organizowanych w sołectwach gminy. Każdy mieszkaniec miał możliwość udziału w tworzeniu *Strategii* wypełniając ankietę.

Przy opracowywaniu *Strategii* były bardzo pomocne opracowane i przyjęte do realizacji przez Radę Gminy Jednoróżec strategiczne dokumenty:

1. *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wiejskiej Jednoróżec*, 2004 r.,
2. *Program Ochrony Środowiska Gminy Jednoróżec na lata 2004-2007 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018-2011*, 2004 r.,
3. *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na Terenie Gminy Jednoróżec w latach 2006-2013*, 2006 r.,
4. *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jednoróżec*, 2008 r.
5. *Projekt Założeń do planu zaopatrzenia w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe dla Gminy Jednoróżec na lata 2011-2026*, 2011,
6. *Program Usuwania Wyrobów Zawierających Azbest dla Gminy Jednoróżec na lata 2015 – 2032*, 2015 r.,
7. *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Jednoróżec*, 2015 r.,
8. *Plan Odnowy Miejscowości Jednoróżec*, 2016 r.
9. *Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jednoróżec dla Zespołu Wsi Jednoróżec – Stegna i Część Wsi Ulatowo Pogorzel - 2010 r.*,
oraz informacje pochodzące z następujących źródeł:

10. *Gminna Ewidencja Zabytków dla Gminy Jednoróżec,*
11. *Główny Urząd Statystyczny,*
12. Powiatowy Urząd Pracy w Przasnyszu.

2. Sytuacja społeczno-gospodarcza gminy Jednoróżec

2.1. Położenie gminy w układzie geograficznym i administracyjnym

Gmina Jednoróżec położona w północnej części województwa mazowieckiego, w północno – wschodniej części powiatu przasnyskiego.

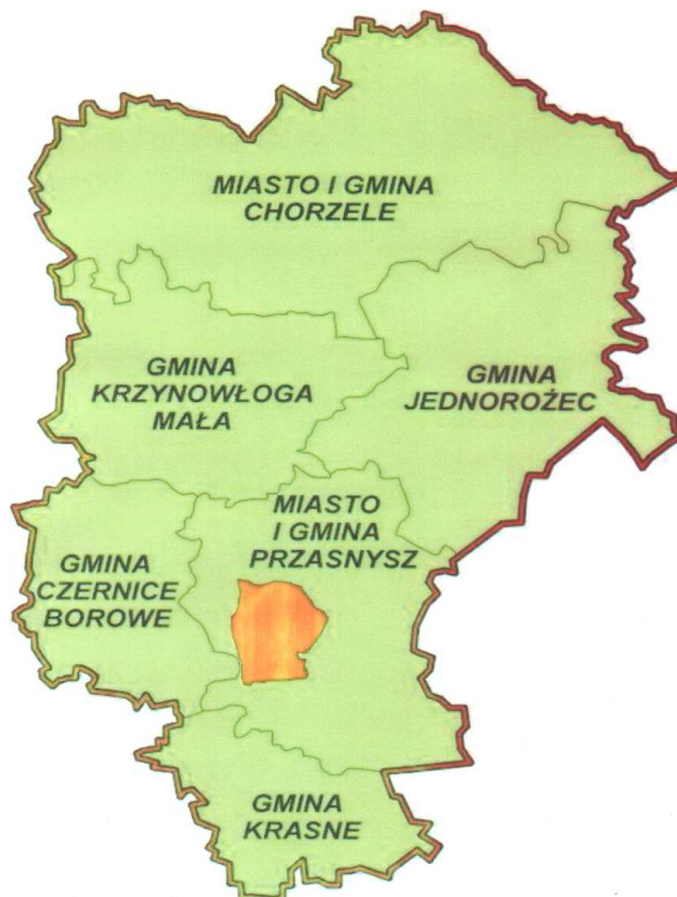
Rysunek 1. Położenie gminy Jednoróżec na terenie województwa mazowieckiego.

Źródło: www.mazovia.pl

Rysunek 2. Powiat przasnyski.

MAPA POWIATU Z PODZIAŁEM NA GMINY

Gmina Jednorożec graniczy z:

- od północy: z gminą Chorzele;
- od wschodu z gminą Baranowo;
- od południowego wschodu z gminą Krasnosielc;
- od południa z gminą Płoniawy Bramura;
- od południowego zachodu z gminą Przasnysz;
- od północnego zachodu z gminą Krzynowłoga Mała.

Gmina zajmuje powierzchnię 232,2 km² co stanowi 19 % obszaru całego powiatu i 0,64 % powierzchni województwa mazowieckiego. W gminie Jednorożec funkcjonuje 19 sołectw złożonych z jednej lub dwóch, a nawet trzech miejscowości. Do wsi, które pełnią rolę sołectw zaliczono następujące miejscowości: Budy Rządowe, Drądzewo Nowe, Dynak, Jednorożec, Kobylaki-Czarzaste, Kobylaki-Korysze, Kobylaki-Wólka, Lipa, Małowidz, Obórki, Olszewka, Parciaki, Połoń, Stegna, Ulatowo-Dąbrówka, Ulatowo-Pogorzel, Ulatowo-Słabogóra, Żelazna Prywatna oraz Żelazna Rządowa. Ponadto w obrębie gminy położone są miejscowości, które nie pełnią roli wsi sołeckich. Zaliczono do nich wsie: Budziska, Nakieł, Kobylaki-Konopki, Przejmy, Parciaki-Stacja, a także Żelazna Rządowa-Gutocha.

Rysunek 3. Mapa gminy Jednorożec z podziałem na sołectwa.

MAPA GMINY JEDNOROŻEC Z PODZIAŁEM NA SOŁECTWA

2.2. Powiązanie wewnętrzne oraz zewnętrzne Gminy

Układ drogowy

W gminie Jednorożec ogólna długość dróg wynosi 257,04 km. Układ komunikacyjny drogowy gminy Jednorożec stanowią:

- drogi powiatowe;
- drogi gminne;
- pozostałe drogi niebędące drogami publicznymi, w tym drogi dojazdowe do terenów rolnych.

Połączenia komunikacyjne z poszczególnymi miejscowościami stanowią następujące drogi powiatowe:

- z Warszawą:
 - droga powiatowa nr 2514W na odcinku Jednorożec – Przasnysz,

- droga krajowa nr 57 na odcinku Przasnysz – Kleszewo,
- droga krajowa nr 61 na odcinku Kleszewo – Warszawa;
- z Ostrołęką:
 - drogi powiatowe na odcinku Jednoróżec – Krasnosielc – Szwendrowy Most,
 - droga krajowa nr 53 na odcinku Szwendrowy Most – Ostrołęka;
- z Przasnyszem:
 - droga powiatowa nr 2514W na odcinku Jednoróżec – Przasnysz.

Rysunek 4. Zmodernizowana droga powiatowa nr 3234W Stara Wieś – Chorzele – Krasnosielc.

Do kategorii dróg powiatowych przebiegających przez teren gminy Jednoróżec zaliczono drogi o następujących numerach:

- 2514W relacji Myszyniec – Zdunek – Bartniki o długości 23,25 km;
- 2580W relacji Orzeł – stacja kolejowa Parciaki o długości 0,40 km;
- 3212W relacji Małowidz – Olszewka – Parciaki o długości 9,83 km;
- 3223W relacji Skierowizna – Jednoróżec o długości 2,33 km;
- 3213W relacji Przasnysz – Kobylaki – Brzeski Kołaki o długości 3,5 km;
- 3226W relacji Budziska – Budy Prywatne – do drogi Przasnysz – Baranowo o długości 5,15 km;
- 3234W relacji Stara Wieś – Chorzele – Krasnosielc o długości 15,48 km;
- 3236W relacji Jednoróżec – Kuchny – Płoniawy Bramura o długości 9,07 km;
- 3237W relacji Lipa – Karwacz o długości 3,87 km;
- 3239W relacji Baranowo – Rycica – Ramiona – Dynak – Parciaki o długości 3,80 km.

Łączna długość dróg powiatowych na terenie gminy Jednoróżec wynosi 73,18 km. Gęstość dróg powiatowych w gminie Jednoróżec wynosi 0,34 km/km². Drogi powiatowe mają nawierzchnię bitumiczną i gruntową.

Do kategorii dróg gminnych przebiegających przez teren gminy Jednoróżec zaliczono drogi o następujących numerach:

- 320302W relacji Żelaza – Pruskołęka – Chorzele o długości 3,60 km;
- 320303W relacji Olszewka – Raszujka o długości 2,20 km;
- 320305W relacji Ulatowo-Pogorzel – Ulatowo-Słabogóra – Małowidz – Ulatowo-Dąbrówka o długości 6,30 km;
- 320307W relacji Lipa – Obórki – Szla o długości 3,20 km;
- 320312W relacji Stegna – Drążdzewo Nowe o długości 3,10 km;
- 3203013W relacji Połoń – droga powiatowa o długości 1,80 km;
- 320314W relacji Parciaki – Gontarka o długości 3,70 km;
- 320315W relacji Żelazna – Rycica – Baranowo o długości 3,20 km;
- 320316W relacji Żelazna Rządowa – Rzodkiewnica o długości 3,80 km;
- 320318W relacji Olszewka – Poścień o długości 2,30 km;
- 320319W relacji Kobyłaki-Korysze – Kobyłaki-Wólka o długości 7,50 km.

Łączna długość dróg gminnych wynosi 40,70 km. Gęstość dróg gminnych wynosi 0,18 km/km². Drogi gminne mają nawierzchnię gruntową, bitumiczną i żwirową.

Przez gminę prowadzi najkrótsza trasa z Warszawy na Pojezierze Mazurskie w kierunku Szczytna.

Sieć kolejowa

Przez teren gminy Jednoróżec przebiega linia kolejowa nr 35 relacji Ostrołęka – Szczytno. Obecnie linia nie jest eksploatowana, w związku z czym nie ma znaczenia dla układu komunikacyjnego i transportowego gminy.

Transport pasażerski

Podstawowym środkiem przewozowym w gminie jest autobus. Większość linii kursuje wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych. Gmina Jednoróżec posiada bezpośrednie powiązania komunikacyjne z Warszawą oraz z większymi ośrodkami miejskimi w regionie: Przasnysz, Ostrołęka, Chorzele. Ponadto transport publiczny zorganizowany jest dla uczniów szkół, który zapewnia dowóz do szkół i powrót do domu.

Ścieżki rowerowe

Brak jest obecnie wyznaczonych tras rowerowych w gminie. Z uwagi na duży ruch rowerowy pomiędzy miejscowościami gminy pożądana jest realizacja dróg rowerowych w ciągu dróg podstawowego układu komunikacyjnego gminy łączących poszczególne miejscowości. Przewidywane jest również duże turystyczne wykorzystanie tras rowerowych.

Transport wodny

Na terenie gminy Jednoróżec brak jest dróg żeglownych.

2.3. Rys historyczny gminy i dziedzictwo kulturowe

Rys historyczny

Pierwsze początki osadnictwa na terenie gminy Jednoróżec sięgają bardzo odległych czasów. Najstarsze ślady pobytu człowieka na tym obszarze pochodzą z epoki kamiennej, z około 8.000 lat p.n.e, już w okresie polodowcowym. Osadnictwo koncentrowało się wówczas głównie w dolinie rzeki Orzyc. Po ostatecznym wycofaniu się lodowca, miejsce zimnej tundry i lasostepu zajęły lasy z przewagą sosny, z bogatym runem i zwierzyną: jelenie, dziki, zajęce, na mokradłach łosie, nad wodami wydry i bobry, w rzekach ryby. W latach 6000-3500 lat p.n.e. ludność w dolinach rzek na tym terenie zamieszkiwała większe, bardziej stałe osady (zimowe i letnie) oraz krótkotrwałe obozowiska funkcjonujące przez okres polowań lub zbierania, np. surowca krzemienego do wytwarzania różnego rodzaju narzędzi. Następnie klimat zaczął się ochładzać i był bardziej suchy. Z południa Europy (Czech i Moraw) wkroczyła na teren dzisiejszej Polski ludność rolnicza, uprawiająca ziemię, hodująca zwierzęta, prowadząca osiadły tryb życia, zamieszkująca w trwałych, długich, słupowych domostwach. Pod wpływem kontaktów z nią, dotychczasowa, miejscowa ludność zmieniała swoje przyzwyczajenia i kulturę. Następnie ok. połowy 3000 lat p.n.e. pojawiła się na tych terenach ludność indoeuropejska (przybysze ze wschodu opanowali całą północno-wschodnią Polskę). Prowadzili ruchliwy tryb życia, często przemieszczali się w nowe miejsca w poszukiwaniu dogodnych terenów do wypasu stad bydła. Zakładali tylko krótkotrwałe obozowiska na piaszczystych, suchych wzniesieniach. Wytwarzali naczynia z gliny, a narzędzia z krzemienia. Około 1700-700 lat p. n.e. wielki wpływ na te tereny miało osadnictwo kultury łużyckiej, w którym stosowany był ciepłopalny obrządek pogrzebowy. Teren gminy, a przynajmniej prawobrzeżnego Orzyca był zasiedlony przez ludność tej kultury.

Od 700 roku p.n.e. nastąpiły gwałtowne i bardzo duże zmiany klimatyczne. Znaczne ochłodzenie i duże zwilgocenie klimatu doprowadziło do odpływu ludności na południe i w konsekwencji do opustoszenia terenów gminy na wiele setek lat. Odrodzenie osadnictwa na terenie gminy nastąpiło dopiero w okresie wczesnośredniowiecznym, w jego ostatniej fazie (ok. XII-XIII w.).

Na koniec XII w. władza na Mazowszu została przekazana w ręce Konrada Mazowieckiego. W imieniu małoletniego księcia władzę tę sprawował wojewoda Krystyn. Wobec dużej ilości nie zagospodarowanych i opustoszałych połaci na terenie dzielnicy oraz jej słabej obronności, wojewoda rozpoczął akcję kolonizacyjną na terenie Mazowsza. Powstające liczne osady rycerskie miały za zadanie zagospodarowywać tereny puszczańskie, a jednocześnie wzmocnić ich obronność. Ten okres wielkiej kolonizacji rycerskiej, na terenie Gminy Jednoróżec i Gminy Krzynowłoga Mała, postępującej wzdłuż Ulatówki, kończy się po zgładzeniu wojewody Krystyna (1217 r.). Upadek gospodarczy, ferment wśród rycerstwa, brak silnej władzy, wykorzystywany przez plemiona pruskie, które ponownie najeżdżają Mazowsze (m.in. jeden z najazdów pruskich w 1246 r. został zatrzymany pod Przasnyszem przez wojska mazowieckie pod dowództwem Przybysława z Rostkowa), spowodował odpływ ludności z Mazowsza, także z terenu gminy Jednoróżec. Nowi osadnicy przybyli na teren gminy dopiero z początkiem XV w. Powstało wtedy bardzo dużo nowych osad, z których przeważająca część została założona w nowych miejscach. Najwięcej osad (ponad 90 %) powstało na prawym brzegu Orzyca w początkach i w połowie XV w. Na jego lewym,

kurpiowskim brzegu osadnictwo odradzało się bardzo powoli dopiero z początkiem XVI w, co związane było z rozpoczętym za czasów królowej Bony zagospodarowywaniem królewszczyzn.

Pierwsze potwierdzone historycznie zapisy nazwy wsi Jednorożec pochodzą z 1661 r.: „Jednorożec alias Sopechy” (Jednorożec albo Sopiechy).

Gminę Jednorożec zamieszkiwała (do dziś) głównie ludność kurpiowska nawykła do wolności, uparta, nieujarzmiona, zaprawiona w trudnych warunkach bytowania. Głównym zajęciem „Puszczaków” było przez wieki bartnictwo i łowiectwo, z czasem uzupełnione o hodowlę bydła i uprawę piaszczystych nieurodzajnych poletek. Pierwszym historycznym dokumentem o Kurpiach i ich „pszczelej republice”, było Prawo Bartne ogłoszone na piśmie w 1559 r. w następujący sposób: *Prawo bartne do bartników należące, którzy według niego kierować się i sądzić powinni dla starostwa przasnyskiego przez wielmożnego Jego Mości pana Krzysztofa Niszczyskiego, starostę Przasnyskiego, Ciechanowskiego etc. Ułożone Miłosierne Boga In Anno Domini 1559.*

W drugiej połowie XVII w. podczas wojen szwedzkich na teren kurpii przybyła duża liczba ludności pochodzącej z północnego Mazowsza i Mazur pruskich. Byli to przede wszystkim włościanie, którzy po przybyciu do Puszczy zakładali tam swoje osady rolnicze. W tym też okresie uprawa roli i hodowla zwierząt domowych stawały się powoli podstawowym zajęciem ludności puszczańskiej i zaczęły dominować nad bartnictwem. Przybysze stawiali się też bartnikami, rudnikami i smolarzami jednak torowali oni zdecydowanie drogę rolnictwu. W pobliżu drzew bartnych, rud i smolarni karczowali drzewa przerzedzając niedostępną Puszcę aby uzyskać mały kawałek poletka, na którym uprawiali groch, zboże, kapustę. Na łące wypasali zwierzęta gospodarskie, głównie bydło.

Osadnictwo posuwało się i rozwijało w głąb Puszczy powoli i to dopiero pod koniec XVII w. Zaczęły powstawać zwarte wsie. Napływ ludności z zewnątrz do Puszczy wzrastał coraz bardziej w XVII-XVIII w. Związany był w dużym stopniu z wyniszczeniem gospodarki na terenie Polski przez Szwedów oraz z uciskiem spowodowanym rozwojem gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej w królewszczyznach, folwarkach prywatnych, kościelnych i indywidualnych (prywatnych). Przybywali zarówno chłopci jak i drobna szlachta. Społeczność puszczańska składała się w tym czasie z trzech kategorii ludzi: uczciwych, sławetnych szlachetnych, czyli chłopów, mieszczan oraz szlachty.

W XIX w. mimo słabych piaszczystych pól nadal głównym zajęciem Kurpiów było rolnictwo. Uprawiano ziemniaki i trawę na siano. Koszono ją w gminie Jednorożec głównie na łąkach nad Orzycem. Nisko położone nad wodą łąki często były zalewane ale przy sprzyjających latach Kurpie zbierali dobre plony, a bywało że z wiosek szlacheckich oddawano im bydło na przechowanie zimą przez trzy miesiące. Przy trudnych warunkach życia w Puszczy, Kurpie starali się pozyskać dodatkowe dochody na utrzymanie, na wszelkie sposoby ograniczając swoje potrzeby, a szczególnie wydatki pieniężne, które ograniczali głównie do płacenia podatków. Pracowite kurpianki dorabiały głównie wyrobami z krosien tkackich. Podobnie rzecz się miała w zaściankach drobnoszlacheckich. Tam kobiety także przędły, ale tylko płótno. Dorabiały jednak przede wszystkim hodowlą drobiu, który sprzedawały z dużym powodzeniem na jarmarkach w Przasnyszu i Chorzeli. Kurpianki tkwały zarówno wyroby

lniane, głównie płótno, ale także z wełny: kraciaki, chodniki, płachty, sprzedając je głównie na jarmarkach w Chorzeliach i Przasnyszu. Kurpie nie kupowali ubrań w miastach, byli pod tym względem bardzo długo samowystarczalni.

Ludność kurpiowska zamieszkująca gminę Jednorożec zawsze miała silne poczucie własnej tożsamości kulturowej. Do niedawna wyróżniała się własną gwarą, charakterystycznym dla Zagajnicy ubiorem świątecznym i obrzędowością, w tym plastyką obrzędową, np. wycinanki – leluje, pajak-kieriec z bibuły i grochu, zawieszany pod sufitem, a także folklorem muzycznym i tanecznym. W skład tradycyjnej kapeli kurpiowskiej grającej jeszcze na weselach i zabawach w gminie Jednorożec w latach 70-tych XX w. wchodziły następujące instrumenty: trąbka, harmonia, skrzypce, bębenek, fujarka. Jeszcze w latach 80-tych w kilku miejscowościach Gminy Jednorożec, np. w Jednorożcu i Olszewce w Poniedziałek Wielkanocny oblewano młode kobiety wodą prosto ze studni, przytrzymując je niekiedy siłą przy poidłach dla bydła. Oblewano także domy sikawkami strażackimi, w Jednorożcu i Stegnach nadal tak się dzieje. Dość specyficzne dla kurpiowszczyzny były także kulinaria, z których wiele zachowało się do dzisiaj w gminie Jednorożec, np. kwas chlebowy lub piwo kozicowe, fafernuchy (ciasto połączone z marchwią i krojone, jedzone w Nowy Rok, Trzech Króli i zapusty), rejbak (tarte surowe ziemniaki ze słoniną i resztkami wędzonki pieczone w blaszce), kapusta kiszona z beczki, gotowana podawana z całymi ziemniakami – zwana „bycki”, ślepy śledź („śledź” z octu z przyprawami, zabelany śmietaną – naprawdę jest to tylko zalewa śledziowa, bez śledzia), „wychodnie” lub byski - to znaczy zwierzątka ulepiane dla dzieci z ciasta (końcówek ciasta często chlebowego), miodownik (piernik) najbardziej popularne ciasto zarówno we wsiach kurpiowskich jak drobnoszlacheckich. Społeczność kurpiowska ze względu na trudne warunki życia i konieczność częstego pomagania sobie nawzajem bardzo była zintegrowana i do dzisiaj zachowała szereg elementów tradycyjnej kultury z tym związanych, jak np. chodzenie do niedawna do rodziców chrzestnych po wykup, mówienie przez dzieci do najbliższych sąsiadów we wsi, wujku i ciociu, czy zachowane przez lokalne społeczności wioskowe tradycyjne funkcje ekonomiczne i administracyjne (pozostałością dzisiaj są wspólnoty wiejskie, czyli tereny użytkowane wspólnie przez wieś). Przed wojną funkcjonował stróż opłacany przez całą wieś, a do lat 70-tych wspólny dla całej wioski pastuch owiec. Na terenie Gminy Jednorożec kurpiowskie wspólnoty wioskowe zachowały do dzisiaj sporo jeszcze z tradycyjnych funkcji wychowawczych i kulturalnych. Dotyczy to też wsi zamieszkałych głównie przez drobną szlachtę Kobylanki: Czarzaste, Konopki i Korysze, Ulatowo Dąbrówka, Ulatowo Pogorzel i Ulatowo Słabogóra). Powodują to silne więzy sąsiedzkie oraz więzy pokrewieństwa jakie łączyły i nadal często łączą mieszkańców wiosek Jednorożskich. Stąd też do niedawna obowiązujące tu sankcje społeczne, np. za popełnione mezalianse, czy odrzucanie tzw. „przybyszów”.

Ochrona własnej bliskiej wspólnoty wioskowej dotyczy także jej przestrzeni, która dla członków tutejszych społeczności stanowi bardzo cenną wartość. Przykładem takich ścisłych więzi z własną wspólnotą wioskową i przestrzenią był trwający wiele lat silny konflikt między mieszkańcami Parciak i Olszewki. Przyczyną konfliktu było przeniesienie do Parciak kościoła z Czarni, który według poprzedniej umowy miał stanąć na granicy obydwu sąsiadujących ze sobą wsi i służyć ich mieszkańcom. Tymczasem społeczność Parciak zebrała wcześniej potrzebne na zakup kościoła pieniądze i wykupiła go dla siebie nie bardzo chcąc go udostępnić mieszkańcom Olszewki i ich dzieciom na katechezy. Konieczność jednak

nakazywała istnienie tylko jednej parafii i jednego kościoła, dlatego Olszewiacy uczęszczali do Parciak, ale wypowiedzieli mieszkańcom tej wsi „wojnę”, do brania jeńców i bitew na kamienie włącznie. W rezultacie Olszewka pobiudowała własną kaplicę, przemianowaną później na kościół. To przywiązanie do własnej wspólnoty i przestrzeni jest też powodem dla którego Kurpiom, podobnie jak góralom, szczególnie trudno rozstawać się z nią na długo, a tym bardziej na zawsze. Zwykle starają się powracać w swoje strony. Utrwalona przez wieki walka o ziemię, o każdy metr nieurodzajnych tu najczęściej pól, także pozostawiła ślad w mentalności dzisiejszych mieszkańców gminy, którzy w swoim systemie wartości nadal bardzo wysoko cenią ziemię.

Wiek XIX i XX na tych terenach to czas zrywów narodowych, w których brali udział mieszkańcy, świadectwem tego jest nazwa Księżej Górki, która związana jest z wydarzeniami mającymi miejsce podczas Powstania Styczniowego. Schroniła się na niej grupki księży, uczestników powstania, którzy długo bronili się przed nacierającym wojskiem rosyjskim. Obszar obecnej gminy Jednorożec dotyczyły w tym okresie klęski żywiołowe, które odnotowane zostały w kronikach, były to epidemia cholery w połowie XIX w. oraz wielki pożar, który w 1915 r. prawie doszczętnie strawił Jednorożec, spłonęła wówczas drewniana Kaplica filialna z 1862 r. Parafia Jednorożec została erygowana w 1916 r. Zachowała się do dnia dzisiejszego drewniana dzwonnica z 1918 r. oraz drewniany krzyż z 1864 r.

Okres I wojny światowej to czas, gdy przez te tereny przebiegała linia frontu, pozostałościami tych wydarzeń są cmentarz żołnierzy niemieckich i Polaków wcielonych do armii pruskiej z terenów Śląska, Opolszczyzny i Prus Wschodnich położony w lesie w Jednorożcu (na środku blok kamienny z czerwonego piaskowca z napisem „Hier Ruhe Deutschen Soldaten 1914-1918”, wokół 71 tablic kamiennych z nazwiskami poległych), cmentarz żołnierzy niemieckich i rosyjskich w Budach Rządowych z 1915 r., cmentarz rzymsko – katolicki w Parciakach – założony w 1909 r., na którym pochowani są żołnierze rosyjscy polegli w I wojnie światowej.

W okresie II wojny światowej i w latach okupacji hitlerowskiej działały w okolicznych lasach oddziały partyzanckie: AK „Rabana”, kpt. Rożka „Przeboja”, oddziały III Batalionu Myszynieckiego Brygady AL Synowie Ziemi Mazowieckiej, a także oddziały Batalionów Chłopskich. W czasie wojny wielu mieszkańców gminy wywieziono na roboty do Niemiec. W obecnym kształcie Gminę Jednorożec utworzono w styczniu 1973 r. W latach 1975-1998 gmina położona była w województwie ostrołęckim. W 2003 r. nadano Gminie Jednorożec herb i flagę z wizerunkiem jednorożca – mitycznego zwierzęcia.

Dziedzictwo kulturowe

Zabytki architektury jakie dominują w krajobrazie gminy Jednorożec to przede wszystkim drewniane budynki mieszkalne z pierwszej ćwierci XX w., stanowiące przykład architektury ludowej, typowej dla regionu północnego Mazowsza. Posiadają one wartość naukową, wynikającą z siły dowodowej zabytku, jako dokumentu minionej epoki. Zostały wzniesione na planie prostokąta, są jednokondygnacyjne z użytkowym poddaszem. Przekryte są dachami dwuspadowymi, pierwotnie krytymi dachówką lub strzechą. Podmurówkę stanowi kamień polny, ściany wzniesione są w konstrukcji zrębowej z łączeniem belek na jaskółczy ogon. Szczyty oszalowane są deskami, niekiedy układającymi się w szczytach we wzór rąbu lub „słoneczka”. W niektórych wypadkach zachowała się dekoracja snycerska w postaci

dekoracyjnych obramień otworów okiennych i naroży budynków (np. Parciaki 43, Olszewka 81). Do rzadkości należy zachowana oryginalna stolarka okienna w postaci okien ościeżnicowych oraz stolarka drzwiowa, np. w formie drzwi spągowych.

Na tle tej zabudowy wyróżniają się zabytkowe założenia kościelne w Parciakach (rejestr zabytków nr A-486), Olszewce oraz Jednorożcu, w których za wyjątkiem Jednorożca zachowały się drewniane kościoły parafialne, stanowiące ciekawy przykład drewnianej architektury sakralnej z poł. XIX w. i pocz. XX w. na terenie północnego Mazowsza. Wraz z nimi zachowały się również nie mniej cenne, z punktu widzenia historii architektury tego regionu, plebanie oraz dzwonnice. Unikalną wartość w skali gminy oraz całego regionu posiada również zespół budynków kolejowych zlokalizowanych w rejonie wsi Parciaki-Stacja, na trasie powstałej w latach dwudziestych linii kolejowej Ostrołęka-Szczytno. Stanowiący, na czele z wieżą ciśnień unikalny przykład architektury kolejowej z tamtych lat.

Stan zachowania zabytków nieruchomości w gminie Jednorożec można określić jako dobry. Większość obiektów jest stale użytkowana, znajduje się w dostatecznym i dobrym stanie technicznym. Zachowany i czytelny jest także układ urbanistyczny większości wsi gminy. Wpisane do rejestru cmentarze wojenne w Budach Rządowych, Jednorożcu i Parciakach są odpowiednio zabezpieczone i systematycznie pielęgnowane. W zasobach znajdujących się w gestii samorządu znajdują się w większości obiekty małej architektury: kapliczki, krzyże, figury, które mogą być potraktowane, jako zabytki ruchome. Większość z nich podlega bieżącym pracom konserwatorskim i kompleksowym remontom – najczęściej przez lokalną społeczność. W najgorszym stanie znajduje się nieliczna grupa obiektów niezamieszkałych i nieużytkowanych. Dotyczy to przede wszystkim drewnianych chałup wiejskich oraz trzech budynków o ponadprzeciętnej wartości historycznej i naukowej: wieży ciśnień i budynku administracyjnego z zespołu budynków kolejowych w Parciakach-Stacji oraz plebani w Jednorożcu. W przypadku dwóch ostatnich brak ogrzewania oraz bieżących remontów przyczynia się do ich sukcesywnej degradacji. Osobnym problemem w skali całej gminy jest zagrożenie dla stanowisk archeologicznych, które bywają niszczone w wyniku działalności rolniczej.

Do obiektów znajdujących się na terenie gminy Jednorożec, wpisanych do Rejestru Zabytków Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, należą: kościół parafialny i dzwonnica w Parciakach oraz cmentarze wojenne w Jednorożcu, Budach Rządowych i Parciakach.

Gminna ewidencja zabytków gminy Jednorożec powstała w 2013 r. Figurują w niej 24 obiekty powstałe w XIX w. oraz na początku XX w. Spośród obiektów tych możemy wyróżnić 17 domów drewnianych, 3 kościoły parafialne, 3 dzwonnice oraz 1 plebanie drewnianą. Wyżej wymienione obiekty znajdują się na terenie następujących sołectw: Budry Rządowe – 1 obiekt, Lipa – 2 obiekty, Jednorożec – 3 obiekty, Małowidz – 1 obiekt, Olszewka – 4 obiekty, Parciaki – 5 obiektów, Połoń – 4 obiekty oraz Ulatowo-Pogorzel – 4 obiekty. Poza wymienionymi wyżej obiektami ochroną poprzez umieszczenie w gminnej ewidencji zabytków objęte są następujące 17 zabytków ruchomych (figurki, krzyże, kapliczki, wyposażenie kościołów).

Ponadto na terenie gminy znajduje się 56 stanowisk archeologicznych.

2.4. Zagospodarowanie przestrzeni

Gmina Jednoróżec posiada opracowany jeden *Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego* sporządzony na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i podjęty uchwałą nr XXXVIII/188/2010 Rady Gminy Jednoróżec z dnia 5 marca 2010 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Jednoróżec dla zespołu wsi Jednoróżec - Stegna i części wsi Ulatowo Pogorzel. Granica obszaru obejmuje grunty położone na terenie zespołu wsi Jednoróżec – Stegna i części wsi Ulatowo Pogorzel. Obszar objęty miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego gminy Jednoróżec wynosi 2.277 ha, co w stosunku do całkowitej powierzchni gminy wynosi 9,8 %. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Jednoróżec dla zespołu wsi Jednoróżec - Stegna i części wsi Ulatowo Pogorzel zmienił łączne 160 ha powierzchni gruntów rolnych na cele nierolnicze.

2.5. Stan środowiska

Rzeźba terenu i budowa geologiczna

Pod względem geologiczno-tektonicznym gmina Jednoróżec położona jest w obrębie prekambryjskiej Platformy Wschodnioeuropejskiej, zbudowanej ze skał metamorficznych i głębinowych, głównie granitoidów, gnejsów, migmatyków i amfibolitów. Na podłożu prekambryjskim zalegają młodsze skały, kolejno: paleozoiczne, mezozoiczne i kenozoiczne. W obrębie platformy prekambryjskiej wyróżniamy mniejsze jednostki tektoniczne – gmina Jednoróżec, znajduje się w obrębie Wyniesienia mazursko-suwańskiego. Pokrywą tej jednostki tektonicznej tworzą osady jury, kredy, trzeciorzędu i czwartorzędu, a na skłonach wyniesienia występują także osady triasu. Miąższość pokrywy osadowej Wyniesienia mazursko-suwańskiego waha się od ok. 350 m, do ponad 2.000 m.

Rysunek 5. Miejscowość Jednoróżec z „lotu ptaka”.

W obrębie gminy Jednorożec wyróżnia się następujące formy geomorfologiczne:

- równina sandrowa;
- doliny rzeczne, w tym:
 - Orzyca i Ulatówki,
 - dopływów rzeki Płodownicy,
 - dopływu z Kobylaków,
 - dopływu z Lipy,
- wysoczyzna morenowa.

Równina sandrowa zajmuje północno-wschodnią i wschodnią części gminy. Stanowi rozległą, bezzeziorną powierzchnię sandrów położonych na wysokości od ok. 115 m n.p.m. w rejonie dolin rzek Orzyc i dopływów rzeki Płodownicy (przy północno-wschodniej granicy gminy) do ok. 140 m n.p.m. w rejonie południowo-wschodniej, leśnej części gminy. Najwyższe wzniesienie w tej części osiąga 142,65 m n.p.m. – Kozłowa Góra. Na obszarach między dolinnych występują zwarte zespoły wydym utrwalonych, które porośnięte są lasami (południowo-wschodnia część gminy). W podłożu, lokalnie na wydymach występują piaski eoliczne oraz piaski i żwiry sandrowe.

Doliny rzeczne Orzyca i Ulatówki tworzą wraz z systemem rowów melioracyjnych rozległą płaskodenną formę przestrzenną w centralnej części gminy. W północnej części gminy szerokość doliny dochodzi do ponad 2 km. W dnie doliny przeważa użytkowanie łąkowo-pastwiskowe. Dolina znajduje się na wysokości od ok. 115 do 110 m n.p.m. Jest to płaska powierzchnia o nachyleniach w zakresie 0-1%. W podłożu występują torfy i mady. Tereny te nie są wskazane do zabudowy ze względu na słabą nośność gruntu.

Doliny rzeczne dopływów rzeki Płodownicy tworzą powierzchnie równinne w północno-wschodniej części gminy, w rejonie miejscowości Żelazna-Rządowa, Żelazna-Prywatna, Kawały, Gontarka, Parciaki, Kocenki i Dynak. W dnach dolin przeważa użytkowanie łąkowo-pastwiskowe. Występują na wysokości poniżej 117 m n.p.m. (obniżenie w rejonie dopływu z Dynak na wysokości poniżej 115 m n.p.m.) Są to powierzchnie praktycznie płaskie o nachyleniach w zakresie 0-1 %. W podłożu występują torfy i mady.

Dolina rzeczna dopływu z Kobylaków występuje w zachodniej części gminy. Połączony systemem rowów melioracyjnych tworzy powierzchnię równinną na wysokości poniżej 125 m n.p.m. Jest to obniżenie w okolicach wsi Kobylaki – Korysze, Kobylaki – Konopki, Kobylaki Czarzaste i Kobylaki-Wólka. W dnie doliny przeważa użytkowanie łąkowo-pastwiskowe. Jest to płaska powierzchnia o nachyleniach w zakresie 0-1 %. W podłożu występują torfy i mady.

Dolina rzeczna dopływu z Lipy występuje w południowo-zachodniej części gminy, w otoczeniu miejscowości Przejmy, Obórki i Lipa. Połączony systemem rowów melioracyjnych tworzy powierzchnię równinną na wysokości poniżej 120 m n.p.m. W dnie doliny przeważa użytkowanie łąkowo-pastwiskowe. Jest to płaska powierzchnia o nachyleniach w zakresie 0-1 %. W podłożu występują torfy i mady.

Wysoczyzna morenowa zajmuje centralną i zachodnią część gminy oraz fragment na północy, w rejonie miejscowości Ulatowo – Osieczna. Występuje na wysokości od ok. 116 m n.p.m. w rejonie doliny rzeki Orzyc do ok. 130 m n.p.m. w części zachodniej. W obrębie wysoczyzny

występują pagórki wzgórz morenowych m.in. Góra Partyzancka (150 m n.p.m.), Barania Góra (138,75 m n.p.m.). Najwyższe wzniesienie występuje w południowo-zachodniej części, tuż przy granicy z gminą, w okolicach Kolonia-Kobylaki-Korysze i osiąga 166,4 m n.p.m. Jest to teren rolniczo-leśny. W podłożu występują piaski luźne, piaski słabo gliniaste i piaski gliniaste lekkie.

Wody

Gmina Jednorożec położona jest w dorzeczu Wisły, w zlewni jej prawostronnego dopływu – rzeki Narwi. Przez obszar gminy przebiega dział wodny III rzędu, wyznaczający zlewnie rzek: Omulew (wschód gminy) i Orzyc (centralna i zachodnia część gminy). Dział przebiega przez wschodnią część gminy, głównie terenami leśnymi, w okolicach wsi Olszewka, Parciaki, Stacja Parciaki, na wschód od zabudowy wsi Budy Rządowe i dalej lasem przez teren gm. Baranowo, w kierunku wsi Ruzieck w gm. Krasnosielc.

W gminie Jednorożec zasoby wód powierzchniowych tworzą:

- Rzeka Orzyc, która stanowi prawy dopływ Narwi i przepływa przez centralną część gminy. Rzeka Orzyc w granicach gminy przybiera kierunek z północnego zachodu na południowy wschód. Całkowita długość rzeki wynosi ok. 142,1 km, a powierzchnia jej dorzecza wynosi ponad 2.077 km² (w gminie rzeka przepływa na odcinku ok. 16,5 km). Źródła rzeki znajdują się u podnóży Wzniesień Mławskich w pobliżu miejscowości Kurdejewo. W bezpośrednim sąsiedztwie koryta rzeki znajduje się charakterystycznie ukształtowany taras zalewowy. Znaczą część w zlewni zajmują mokradła i łąki na torfach, częściowo zmeliorowane. W dnie doliny wykształciły się torfy oraz mady. Rzeka Orzyc stanowi granicę dwóch mezoregionów fizycznogeograficznych: Równiny Kurpiowskiej na północny-wschód od koryta rzeki i Wzniesień Mławskich na zachodzie. Dolina rzeki Orzyc wraz z dolinami kilku dopływów tworzy sieć korytarzy ekologicznych o ponadlokalnym znaczeniu.
- Rzeka Ulatówka, stanowi prawy dopływ rzeki Orzyc, o całkowitej długości ok. 24 km. Wyływa w okolicach wsi Grabowo-Skorupki. Do rzeki Orzyc wpada pomiędzy miejscowościami Ulatowo Pogorzel i Małowidz. Przepływa przez północno-zachodnią część gminy, na odcinku ok. 6,5 km. Wraz z systemem rowów melioracyjnych tworzy rozległą dolinę. W dnie doliny wykształciły się mady.
- Rzeka Płodownica, stanowi prawy dopływ rzeki Omulew. Jej całkowita długość wynosi 39,6 km. Źródła znajdują się w okolicy wsi Zręby, a ujście w okolicy wsi Wyszel. Przepływa fragmentarycznie przez północno-wschodnią część gminy, na odcinku 240 m. Rzeka przepływa przez rozległe zmeliorowane bagna, posiada kilka połączeń rowami melioracyjnymi z sąsiednimi dorzeczami. Koryto rzeki jest całkowicie uregulowane.
- Dopływy rzeki Płodownica, znajdują się w północno-wschodniej części gminy. Największe z nich to dopływ spod Parciak oraz dopływ spod Zaręb. Powiązane są systemem rowów melioracyjnych. W podłożu występują torfy oraz mady. W tej części (poza granicami gminy) znajdują się stawy rybne tzw. "stawy Gutocha" w gminie Baranowo, o łącznej powierzchni ok. 152 ha.
- System rowów i kanałów melioracyjnych, którego koncentracja ma miejsce w centralnej części gminy w rejonie doliny rzeki Orzyc i jej dopływu Ulatówki, oraz w części północno-wschodniej w rejonie doliny rzeki Płodownica. Ponadto system

rowów melioracyjnych występuje w rejonie dopływu z Kobylaków w części zachodniej i dopływu z Lipy, w części południowo-zachodniej. Są to tereny, które zostały zmeliorowane w celu poprawy warunków produkcji rolniczej.

- Drobne zbiorniki wodne (oczka, stawy) - występują nielicznie, zlokalizowane są głównie w dolinie rzeki Orzyc.

Na obszarze gminy Jednorożec nie występują jeziora i większe zbiorniki wodne. Na terenie gminy planowana jest budowa dwóch zbiorników retencyjnych: jednego w sołectwie Jednorożec, w dolinie rzeki Orzyc, a drugiego w sołectwie Drądzewo Nowe.

Na terenie gminy Jednorożec wody podziemne występują w utworach czwartorzędowych. Wody podziemne występują w pierwszym poziomie wodonośnym podzielonym na dwie strefy. Są to wody gruntowe zalegające w utworach o dużej przepuszczalności i dobrych warunkach infiltracyjnych. Strefa ta obejmuje zbiornik wód w utworach budujących dna dolin i obniżeń, obszar równiny sandrowej i przeważająca część wysoczyzny morenowej. Głębokość występowania tej warstwy wodonośnej waha się w różnych miejscach od 1-4 m ppt. Wody tego poziomu nie bardzo nadają się do zaopatrzenia mieszkańców. Strefa druga wód gruntowych występuje tam, gdzie na powierzchni lub tuż pod powierzchnią znajdują się gliny i iły. Te wody nie mają stałego poziomu. Głębsze poziomy wodonośne stwierdzono 20-30 m i głębiej pod powierzchnią terenu. Łącznie w utworach czwartorzędowych występują dwa poziomy wodonośne wód podziemnych (poza gruntowymi). Studnie wiercone na terenie gminy czerpią wodę z głębszych poziomów wodonośnych. Wydajność tego poziomu wodonośnego sięga 50 m³/h.

Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę mieszkańców gminy Jednorożec są ujęcia zlokalizowane na terenie miejscowości: Małowidz, Jednorożec, Budziska, Żelazna Prywatna, Lipa i Parciaki Stacja.

Gmina Jednorożec położona jest w zasięgu Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 215 „Subniecka Warszawska”. Jest to zbiornik pochodzenia trzeciorzędowego (Tr) o łącznej powierzchni 51.000 km², szacunkowych zasobach dyspozycyjnych 250 tys. m³/dobę oraz średniej głębokości ujęć 160 m.

Klimat

Obszar gminy Jednorożec położony jest w Polsce północno-wschodniej, gdzie występuje klimat przejściowy charakterystyczny dla całego Niżu Polskiego. Klimat przejściowych charakteryzuje się zmiennością stanów pogody. Jest to konsekwencja ścierania się dwóch mas powietrza: wilgotnego – morskiego, oraz suchego – kontynentalnego.

Pod względem regionalizacji klimatycznej Polski obszar gminy Jednorożec należy do Regionu Środkowomazurskiego. Panujące tu stosunki pogodowe wykazują względnie duże powiązania z warunkami klimatycznymi terenów położonych poza jego południowo-wschodnimi granicami. Na tle innych regionów charakteryzuje się on mniejszą liczbą dni w roku z pogodą umiarkowanie chłodną. Notuje się tu najmniejszą w skali kraju liczbę dni z pogodą umiarkowanie ciepłą i jednocześnie, pochmurną, bez opadu (ok. 42 dni/rok). W regionie Środkowomazurskim mniej jest także dni z typem pogody umiarkowanie ciepłej

z dużym zachmurzeniem i opadem atmosferycznym, (ok. 29 dni/rok). Również mniej notuje się w ciągu roku dni bardzo ciepłych z dużym zachmurzeniem i opadem (ok. 8 dni/rok).

Omawiany region na tle pozostałych wyróżnia także mniejsza częstość występowania dni umiarkowanie ciepłych bez opadu (ok. 63 dni/rok). W Regionie Środkowomazurskim notuje się natomiast nieco większą liczbę dni z pogodą dość mroźną, zarówno z opadem, jak i bez opadu.

Na terenie gminy Jednorzec przeważają wiatry zachodnie, północno-zachodnie i południowo-zachodnie. W okresie zimowym większy udział mają wiejące z głębi kontynentu – wiatry wschodnie. Średnia 10-cio minutowa prędkość wiatru na wysokości 10 m n.p.g. wynosi tu 3,5-4,5 m/s. Średnie roczne ciśnienie atmosferyczne na poziomie morza zawiera się w przedziale 1015-1016 hPa.

Powietrze

Gmina należy do obszaru o małym zanieczyszczeniu powietrza atmosferycznego, na co wpływ ma brak większych zakładów przemysłowych. Wpływ emisji z rolnictwa z terenu strefy jest stosunkowo niewielki na kształtowanie się wielkości stężeń całkowitych. W gminie Jednorzec występuje stosunkowo wysoka koncentracja pyłu zawieszonego PM10. Największą część emisji zanieczyszczeń stanowi emisja pochodząca z energetycznego spalania paliw, spowodowana głównie znaczną ilością kotłowni lokalnych opalanych węglem.

Dwutlenek siarki emitowany jest przede wszystkim przez kotłownie lokalne, przy spalaniu zanieczyszczonego węgla. Tlenki azotu pochodzą ze spalania węgla, koksu, gazu i benzyn (transport samochodowy). Pyły - emitowane są do atmosfery wraz ze spalinami pochodzącymi ze spalania paliw stałych. Również zanieczyszczeniem powietrza jest fluor pochodzący ze spalania węgla oraz ołowiu - z transportu samochodowego.

Badania jakościowe powietrza atmosferycznego wykonywane są na poziomie regionalnym. Dla województwa mazowieckiego badania odbywają się w odniesieniu do czterech stref. Gmina Jednorzec przynależy do strefy mazowieckiej. Dla każdej strefy przeprowadza się ocenę jakości powietrza uwzględniając wymagania określone w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 2012 poz. 1031).

Ocenie jakości powietrza w strefach służą wyniki pomiarów ze stacji automatycznych i manualnych – punkty monitoringowe zlokalizowane są poza granicami Gminy Jednorzec. W strefie mazowieckiej (PL 1404) w 2014 r. odnotowano przekroczenia:

- poziomów dopuszczalnych dla PM10, poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych dla PM2,5 oraz przekroczenia poziomu celu długoterminowego ozonu (O₃) – w kontekście ochrony zdrowia;
- poziomu celu długoterminowego ozonu (O₃, określonego współczynnikiem AOT4) – w kontekście ochrony roślin.

Podkreśla się, że przedstawione wyniki odnoszą się do całej strefy mazowieckiej (PL 1404), mają wymiar regionalny i nie świadczą bezpośredniego o jakości powietrza w Gminie Jednorzec (brak w jej granicach punktów monitoringowych). W gminie Jednorzec występuje duży udział lasów (ok. 46,9 %), znaczny udział terenów biologicznie czynnych. Gmina Jednorzec jest gminą leśno-rolniczą, o niskim poziomie uprzemysłowienia. Okresowo i lokalnie mogą występować jednak sytuacje zwiększonego stężenia substancji zanieczyszczających. W sezonie grzewczym mogą się nasilać emisje z tzw. „niskich” źródeł sektora bytowego powstałe na skutek spalania paliw różnej jakości (nierzadko spalania odpadów). Średnie stężenie zanieczyszczeń emitowanych do powietrza w okresie zimowym jest kilka razy wyższe niż w okresie letnim, ale jest to problem ogólnopolski.

Na jakość powietrza niewielki wpływ ma emisja ze środków transportu poruszających się drogami, z racji braku ważnych tras ze znaczną liczbą przejeżdżających pojazdów. Na incydentalne zwiększenie stężeń substancji zanieczyszczających narażone mogą być zwarte tereny mieszkaniowe, które zaopatrywane są w ciepło z domowych palenisk.

Na podstawie danych monitoringowych z ostatnich kilku lata (dane WIOŚ w Warszawie) stwierdza się, że Gmina Jednorzec położona jest w regionie o stosunkowo najmniej zanieczyszczonym powietrzu w całym województwie mazowieckim.

Na terenie gminy Jednorzec, charakteryzującej się dość rozproszoną zabudową, nie istnieje centralny system ciepłowniczy i nie działają przedsiębiorstwa ciepłownicze. W związku z tym ogrzewanie budynków odbywa się za pomocą indywidualnych kotłowni spalających węgiel, drewno i olej opałowy. Powszechne stosowanie węgla wynika z jego atrakcyjnej ceny w stosunku do innych paliw dostępnych na rynku, natomiast ogrzewanie drewnem wynika z wysokiego potencjału i dostępności tego surowca na terenie gminy. Ogrzewanie pomieszczeń gazem, olejem lub innym ekologicznym paliwem, pomimo iż posiada korzystniejszy wpływ na środowisko i jakość życia mieszkańców, w dalszym ciągu jest znacznie bardziej kosztowne niż eksploatowanie kotłowni opalanej węglem i drewnem. Kotłownie lokalne obsługują natomiast budynki wielorodzinne i budynki użyteczności publicznej. W budynkach użyteczności publicznej kotły węglowe zostały w prawie wszystkich przypadkach zastąpione kotłami ekologicznymi opalanymi olejem opałowym. Kotły ekologiczne charakteryzują się wyższą sprawnością i w mniejszym stopniu oddziałują na środowisko, emitując znacznie mniej zanieczyszczeń niż kotły opalane węglem.

Ponadto, na obszarze gminy, z racji odbywającej się tu produkcji rolniczej może dochodzić do zanieczyszczeń powietrza w postaci wytwarzania gazów złowonnych (odorów). Źródłami odorów są czynności związane z: hodowlą zwierząt, chemizacją rolnictwa, funkcjonowaniem szamb.

Fauna i flora

Obecny charakter roślinności w gminie Jednorożec jest wynikiem naturalnych tendencji rozwoju (gleby, klimat, wody) i działalności człowieka (zagospodarowanie terenu, działalność rolnicza).

W granicach obszaru gminy Jednorożec szatę roślinną tworzą:

- Zbiorowiska leśne – zwarte płaty leśne występują głównie w południowo-wschodniej części gminy w postaci borów świeżych oraz południowo-zachodniej w postaci borów mieszanych świeżych. Ponadto na terenie gminy występują lasy mieszane świeże, olsy, bory mieszane wilgotne, bory suche, lasy mieszane bagienne, lasy mieszane wilgotne, lasy mieszane świeże, lasy wilgotne oraz olsy jesionowe;
- Pozostały drzewostan – pojedyncze okazy drzew i pasmowe zadrzewienia, towarzyszące zarówno terenom otwartym (pola uprawne, łąki i pastwiska) jak i terenom zabudowanym;
- Zbiorowiska łąkowe i pastwiskowe – użytki zielone w postaci łąk i pastwisk. Dominują w dolinach cieków. Największe powierzchnie zajmują w dolinie rzeki Orzyc w centralnej części gminy;
- Zbiorowiska towarzyszące uprawom rolnym – pola uprawne stanowią zdecydowanie mniejszą część użytków rolnych w obszarze gminy Jednorożec (przeważają łąki i pastwiska); głównymi kierunkami upraw są żyto, owies, pszenżyto ozime i jare; uprawom często towarzyszą chwasty;
- Zbiorowiska segetalne i ruderalne – szeroko rozpowszechnione na terenie gminy. Zbiorowiska segetalne cechuje zazwyczaj kadłubowy skład i dość duże uzależnienie od intensywności uprawy ról. Intensywnie wydeptywane miejsca w tym większość trawników pokrywają zbiorowiska zespołów wydepczyskowych z dominacją wiechlin, babek i życicy rocznej. Najczęstsze na terenach zurbanizowanych są zbiorowiska *Hordeo-Brometum* i *Echio-Melioletum*.

Gmina Jednorożec, charakteryzuje się niskim stopniem zaludnienia i uprzemysłowienia oraz wysokim udziałem terenów biologicznie czynnych, co warunkuje duże zróżnicowanie gatunków fauny.

Szczególnie atrakcyjna jest dolina rzeki Orzyc, gdzie występują: wydry, raki i bobry. Pola i lasy zasiedlają sarny, dziki, jelenie, łosie, jastrzębie i żurawie. Na terenie gminy bytuje populacja bociana białego. Na terenie gminy występują gatunki chronione takie jak; ptaki: orlik krzykliwy, bocian czarny, dudek, remiz; płazy: jaszczurka zwinka, padalec, zaskroniec, żaba trawna, żaba śmieszka; zwierzęta: gacek wielkouchy, jeże, krety, łasice, ryjówki aksamitne i wiewiórki. W dolinie rzeki Płodownicy, w północno-wschodniej części gminy powiązanej systemem rowów ze „stawami Gutocha” (poza granicami gminy) gromadzą się stada ptaków wodno-błotnych.

Zgodnie z *Planem Urządzenia Lasu Nadleśnictwa Parciaki* (2012) w trakcie inwentaryzacji przyrodniczej Natura 2000, przeprowadzonej w latach 2006-2007 na obszarze nadleśnictwa Parciaki, w granicach gminy Jednorożec odnotowano występowanie dwóch gatunków ptaków objętych ochroną strefową, wymienionych w załączniku I do Dyrektywy Ptasiej. Są to orlik krzykliwy i bocian czarny. Ich stanowiska występują w zachodniej części gminy.

Formy ochrony przyrody

W granicach obszaru gminy Jednorożec znajdują się:

- obszary Natura 2000:
 - Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Doliny Omulwi i Płodownicy PLB140005, obejmujący swym zasięgiem północno-wschodni fragment obszaru gminy Jednorożec o powierzchni ok. 1.000 ha (granicę obszaru Natura 2000 stanowi tu droga gminna Żelazna-Prusółka-Chorzele – Żelazna-Rycica-Baranowo, przebiegająca przez miejscowość Żelazna Rządowa);
 - Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe PLH140052, we wschodniej części gminy, o powierzchni ok. 2.030 ha (granica przebiega od miejscowości Budy Rządowe w kierunku wschodnim i biegnie wzdłuż oddziałów leśnych: 226, 225, 224, 223, 222, 221, 211, aż do miejscowości Parciaki-Stacja i kolejno wzdłuż drogi powiatowej nr 2514W, następnie obejmuje oddziały leśne: 153, 152, 151, 150, 146 i 144 i kieruje się na południe - drogą leśną biegnie do granicy gminy i dalej wzdłuż południowo-wschodniej granicy gminy aż poza jej obręb i następnie drogą powiatową nr 3226W aż do miejscowości Budy Rządowe);
- użytek ekologiczny „Torfianka”;
- 3 szt. pomników przyrody;
- obowiązuje ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów, która obowiązuje dla całego kraju.

W gminie Jednorożec występują następujące kategorie lasów uznanych za ochronne:

- Lasy badawcze i doświadczalne – występują w obrębie kompleksu leśnego Puszczy Kurpiowskiej;
- Cenne fragmenty rodzimej przyrody – występują fragmentarycznie w obrębie kompleksu leśnego Puszczy Kurpiowskiej;
- Lasy glebochronne – zajmują niewielki fragment w północno-zachodniej części gminy, w obrębie Puszczy Kurpiowskiej. Stanowią jednogatunkowe drzewostany sosnowe na siedlisku boru suchego. Lasy glebochronne chronią glebę przed zmywaniem lub wyjąławianiem, powstrzymują osuwanie się ziemi. Ponadto ograniczają powstawanie lub rozprzestrzenienie się lotnych piasków;
- Lasy wodochronne – występują na obrzeżach kompleksu leśnego Puszczy Kurpiowskiej w północno-zachodniej części gminy oraz w obrębie kompleksu leśnego w północnej części gminy, pomiędzy miejscowościami: Połoń i Małowidz. Stanowią wielogatunkowe i różnowiekowe drzewostany mieszane z przewagą gatunków liściastych oraz jednogatunkowe drzewostany sosnowe różnych klas wieku, zajmujące dość szerokie spektrum siedlisk zarówno na glebach organicznych jak i mineralnych. Lasy wodochronne chronią zasoby wód powierzchniowych i podziemnych, regulują stosunki hydrogeniczne w zlewni oraz na obszarach wododziałów;
- Ostoje zwierząt chronionych – występują na niewielkiej powierzchni w południowo-zachodniej części gminy.

2.6. Infrastruktura techniczna

Zaopatrzenie w wodę

W gminie Jednorzec 92,9 % mieszkań wyposażonych jest w instalacje wodociągową. Długość czynnej sieci rozdzielczej w 2014 r. wynosiła 139,2 km i korzystało z niej 6.785 mieszkańców. W 2014 r. zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca wyniosło 35,3 m³. Według danych GUS z 2014 r. długość sieci rozdzielczej wodociągowej w przeliczeniu na 100 km² powierzchni wyniosła 59,9 km.

Woda użytkowa na terenie gminy pobierana jest z pięciu ujęć zlokalizowanych na terenie miejscowości:

- Małowidz – studnia o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych 57,0 m³/h;
- Jednorzec – o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych w wysokości 90,0 m³/h;
- Żelazna Prywatna – o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych w wysokości 60,0 m³/h;
- Lipa – o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych w wysokości 49,0 m³/h;
- Parciaki -Stacja – na terenie b. Zakładu Przemysłu Drzewnego.

Wszystkie ujęcia posiadają pozwolenia wodnoprawne na pobór wód podziemnych i eksploatację ujęć. Ujęcie wody znajduje się także w Budziskach, eksploatowane przez Nadleśnictwo Parciaki, na potrzeby zakładowego osiedla mieszkaniowego oraz do celów produkcyjnych (produkcja materiału sadzeniowego).

Tabela 1. Długość sieci wodociągowej w latach 2010 - 2014.

Rok	Długość sieci wodociągowej w km	Ilość przyłączy wodociągowych w szt.
2010	133,3	1 768
2011	135,7	1 791
2012	138,6	1 801
2013	138,6	1 801
2014	139,2	1 815

Źródło: GUS.

Kanalizacja i oczyszczanie ścieków

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w gminie Jednorzec w 2014 r. wynosiła 24,4 km. W 2014 r. odprowadzono 82,0 dm³ ścieków. Z sieci korzystało 2.284 mieszkańców gminy, co stanowi 30 % ogółu ludności. Według danych GUS z 2014 r. długość sieci rozdzielczej kanalizacyjnej w przeliczeniu na 100 km² powierzchni wyniosła 10,5 km.

W 2006 r. została wybudowana oczyszczalnia ścieków w Jednorzeczcu. Jest to oczyszczalnia biologiczna, o przepustowości 360 m³/dobę, obsługująca 3.228 mieszkańców (42,5 %).

Oczyszczalnia ścieków stanowi układ technologiczny, w skład którego weszły następujące obiekty i urządzenia:

- oczyszczanie mechaniczne – budynek oczyszczania mechanicznego, a w nim pompownia ścieków surowych – część sucha zaworowa, sito spiralne zintegrowane z piaskownikiem poziomym, komora rozdziału;
- biologiczne oczyszczanie ścieków – komora beztlenowa, reaktor biologiczny;
- gospodarka osadowa – budynek odwadniania osadu z prasą do odwadniania osadów i z instalacją do higienizacji osadu wapnem.

Wraz z oczyszczalnią wybudowany został kolektor sanitarny o długości 3 km.

Brak jest w gminie sieci kanalizacji deszczowej.

Tabela 2. Długość sieci wodociągowej w latach 2010 - 2014.

Rok	Długość sieci kanalizacyjnej w km	Ilość przyłączy kanalizacyjnej w szt.
2010	9,7	284
2011	16,8	550
2012	24,3	615
2013	24,3	615
2014	24,4	617

Źródło: GUS.

Elektroenergetyka

Na terenie gminy nie występują źródła wytwarzania energii elektrycznej oraz elektroenergetyczne linie przesyłowe 110 i 220 kV. Zasilanie gminy Jednoróżec w energię elektryczną odbywa się ze stacji Jednoróżec 15/15kV, linią 15 kV Przasnysz-Jednoróżec. Obciążenie linii 15 kV Przasnysz-Jednoróżec dochodzi w szczycie do 120 A (ok. 3 MW). Energia elektryczna rozprowadzana jest do odbiorców poprzez sieć linii napowietrznych i kablowych oraz sieć odbiorczą abonencką niskiego napięcia. Długość sieci elektroenergetycznej średniego napięcia wynosi 118 km, zaś sieci elektroenergetycznej niskiego napięcia 140 km.

Gospodarka ciepła

Na obszarze gminy nie występuje scentralizowana gospodarka ciepła. Ogrzewanie obiektów i produkcja ciepłej wody użytkowej odbywa się indywidualnie w oparciu o różne źródła energii (węgiel i drewno, w niewielkiej ilości gaz ziemny, gaz płynny, olej opałowy i energię elektryczną). Niektóre obiekty publiczne i budynki wielorodzinne posiadają kotłownie opalane olejem opałowym oraz w niewielkiej ilości gazem płynnym.

W związku, z powyższym obszar nie posiada nadwyżek w zakresie zbiorowego zaopatrzenia swoich mieszkańców w ciepło. W zakresie gospodarki cieplnej dla terenów gminy istnieje możliwość wykorzystania lokalnych nadwyżek biomasy (w postaci np. słomy, drewna) do produkcji energii cieplnej w oparciu o funkcjonujące jak do tej pory indywidualne systemy ciepłne, a także lokalne kotłownie zasilające w ciepło mieszkańców.

W przyszłości należy również rozważyć możliwość zaopatrzenia społeczności lokalnej w energię ciepłą produkowaną w oparciu o lokalne odnawialne źródła energii, niosące wysokie bezpieczeństwo energetyczne ich odbiorców oraz konkurencyjność zaopatrzenia w stosunku do konwencjonalnych nośników energetycznych.

Gazownictwo

W gminie Jednorzec nie funkcjonuje sieć gazowa, a w związku z tym nie ma odbiorców przewodowego gazu ziemnego. W chwili obecnej zapotrzebowanie na gaz zaspokajane jest z butli i zbiorników na gaz płynny propan-butan napełnianych w odpowiednich punktach lub z cystern pojazdów transportu kołowego. Dystrybucja gazu propan-butan w butlach prowadzona jest przez kilku prywatnych pośredników.

Telekomunikacja

Na terenie gminy Jednorzec znajduje się sieć telekomunikacyjna, składająca się z łącz telekomunikacyjnych i radiowych. Centrala sieci telekomunikacyjnej zlokalizowana jest w miejscowości Jednorzec.

W granicach gminy Jednorzec znajdują się stacje bazowe telefonii komórkowej (GSM).

Odpady komunalne

Podstawą funkcjonowania gospodarki odpadami komunalnymi na terenie województwa mazowieckiego, w tym na terenie gminy Jednorzec, jest „Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012-2017, z uwzględnieniem lat 2018-2023”, przyjęty Uchwałą Nr 211/12 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 22 października 2012 roku.

Na południe od miejscowości Jednorzec znajduje się teren po składowisku odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne (06-323 Jednorzec). Zostało ono zamknięte decyzją Starosty Przasnyskiego nr ROŚ.7644-I-46/1/2010 z dnia 27 grudnia 2010 r. Obiekt nie został jeszcze zrekultywowany. Badania monitoringowe będą na składowisku prowadzone co najmniej do 2040 r.

Na terenie gminy w 2004 r. uruchomiono proces selektywnej zbiórki odpadów komunalnych - szkła (białe, kolorowe), tworzyw sztucznych, papieru i zużytych baterii. W 2014 r. zebrano 708,90 ton odpadów komunalnych z terenu gminy, ogółem na mieszkańca przypada 97 kg.

Na terenie gminy Jednorzec obowiązuje Regulamin utrzymania czystości i porządku, przyjęty uchwałą Nr XXX/194/2013 Rady Gminy Jednorzec z dnia 29 stycznia 2013 r.

Podmiotem odpowiedzialnym za zorganizowanie odbioru i nadzorującym wywóz odpadów komunalnych jest gmina.

Na terenie gminy występują sporadycznie nielegalne wysypiska śmieci, które systematycznie są likwidowane.

Rysunek 6. Śmieciarka zakupiona ze środków PROW 2007-2013.

2.7. Gospodarka

Rolnictwo

W granicach gminy Jednorzec rolniczą przestrzeń produkcyjną tworzą przede wszystkim łąki i pastwiska trwałe (zajmują ok. 26 % całkowitej powierzchni gminy). Grunty orne dominują w części wysoczyzny morenowej, w zachodniej części gminy. Zajmują one ok. 21 % jej powierzchni.

W gminie Jednorzec występują kompleksy rolniczej przydatności gruntów ornych od 5. (kompleks żytni dobry) do 9. (zbożowo-pastewny słaby) oraz kompleksy użytków zielonych 2z. (średnie) i 3z (słabe i bardzo słabe). Gleby kompleksów 1-4 nie występują na terenie gminy Jednorzec.

W strukturze kompleksów rolniczej przydatności gleb przeważają gleby kompleksów 6 i 7 (żytnie słabe). Zajmują one łącznie ok. 25 % powierzchni gminy. Dominują one w centralnej części gminy, na zachód od miejscowości Jednorzec. Ponadto występują w południowo-zachodniej (okolice miejscowości Lipa, Obórki), zachodniej (okolice miejscowości Kobylaki Wólka i Kobylaki Konopki) i północno-zachodniej części (na południowy-zachód od miejscowości Połoń). Niewielki odsetek stanowią w części północno-wschodniej (okolice Olszewki i Kawałów).

Na znacznej części gminy Jednorożec występują także gleby użytków zielonych 2z – średnie, które dominują w dolinach rzek: Orzyc w centralnej części gminy, dopływów rzeki Płodownicy w części północno-wschodniej oraz dopływów z Lip (południowo-wschodnia część gminy) i dopływu z Kobylaków w części zachodniej. Stanowią one ok. 17,7% powierzchni gminy.

Kolejno występują w znacznie mniejszym zakresie kompleksy użytków zielonych 3z słabe i bardzo słabe – ok. 7 %. Dominują one w dolinach rzek. Niewielki odsetek stanowią gleby kompleksów: 9 (zbożowo pastewne mocne – ok. 0,7 %), 5 (żytni dobry – ok. 0,26 %) i 8 (zbożowo-pastewny mocny – ok. 0,21 %).

W strukturze użytków rolnych przeważają gleby o bardzo niskiej wartości użytkowej V-VI klasy gruntów ornych. Są to gleby o składzie mechanicznym piasków luźnych i słabogliniastych, bez struktury lub słabo strukturalne bardzo łatwe do uprawy mechanicznej. Załedwie 3,6 % powierzchni gruntów ornych zajmują gleby IIIb-IV klasy bonitacyjnej. Niewielki obszar gruntów klasy IIIb występuje w miejscowości Lipa Obórki, gleby klasy IVa występują w miejscowościach: Lipa, Lipa Obórki, Żelazna Prywatna, zaś gleby klasy IVb w miejscowościach: Jednorożec, Kobylaki-Czarczaste, Kobylaki- Korysze, Kobylaki-Wółka, Lipa, Lipa Obórki, Olszewka, Stegna, Ulatowo-Dąbrówka, Ulatowo-Pogorzel, Ulatowo-Słabogóra i Żelazna Prywatna.

Leśnictwo

Lasy w gminie Jednorożec zajmują ok. 10.881,61 ha, w tym ok. 8.268,11 ha to lasy publiczne (ok. 75 % ogólnej powierzchni lasów), a ok. 2.819,00 ha to lasy prywatne (ok. 25 %). Największy kompleks zajmują w południowo-wschodniej i zachodniej części gminy. Lesistość w gminie Jednorożec wynosi 46,9 %, co jest wskaźnikiem zdecydowanie większym niż średnia lesistość w kraju (29,4 %) i średnia lesistość województwa mazowieckiego (23,0 %) oraz średnia lesistość powiatu przasnyskiego (30,5 %).

Lasy w gminie należą do dwóch Nadleśnictw: Parciaki – na wschodzie, oraz Przasnysz – na zachodzie, podlegające Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie. Granicę między nadleśnictwami wyznacza rzeka Orzyc, przepływająca przez centralną część gminy.

Na terenie gminy Jednorożec występują następujące typy siedliskowe lasu:

- Bory świeże – zajmują kompleks o powierzchni ok. 4.000 ha w południowo-wschodniej części gminy. Występują na glebach typu bielcowego oraz glebach rdzawych. Poziom wody gruntowej znajduje się w zasięgu systemów korzeniowych drzew. W składzie gatunkowym przeważa sosna. W runie leśnym występują: borówka czernica, widłoząb kędzierzawy, rokit gałązkowy i błyszczący. W warstwie podszytowej rosną: jałowiec, trzmielina i jarzębina;
- Bory mieszane świeże – dominują w południowo-zachodniej części gminy, gdzie zajmują kompleks o powierzchni ok. 1.900 ha. Głównymi glebami tego siedliska są gleby typu darniowo-bielcowego. Pod względem składu mechanicznego są to piaski słabo gliniaste, piaski gliniaste i różnoziarniste. Poziom próchniczny wynosi kilka centymetrów i posiada odczyn kwaśny. W runie leśnym występują rośliny

wskaźnikowe: borówka czernica, konwalia majowa, konwalijka dwulistna, malina kamionka, kłosownica leśna, orlica pospolita, tomka wodna, zaś w podszybie: kruszyna, leszczyna, jarzębina i trzmielina. Dominującym gatunkiem w składzie drzewostanu jest sosna;

- Lasy mieszane świeże – dominują w południowej części gminy, w obrębie kompleksu położonego między miejscowościami Lipa, a Drądzewo Nowe. Są to lasy średnio żyzne, dość wilgotne, będące pod wpływem wód opadowych i gruntowych. Najczęściej występuje na glebach rdzawych właściwych i rdzawych bielcowych wykształconych na piaskach luźnych i słabo gliniastych, niekiedy podścielone pyłem piaszczystym lub piaskiem gliniastym. W drzewostanie gatunkami dominującymi są dęby bezszypułkowe oraz sosny zwyczajne. Gatunkami domieszkowymi są brzoza brodawkowata, jarząg, kruszyna pospolita, trzmielina brodawkowata oraz leszczyna.

Ponadto na terenie gminy Jednorożec występują: olsy, dominujące w północno-zachodniej części oraz południowej (na południe od miejscowości Nakieł), bory mieszane wilgotne, bory suche, lasy mieszane bagienne, lasy mieszane wilgotne, lasy mieszane świeże, lasy wilgotne oraz olsy jesionowe – rozproszone, w postaci niewielkich płatów.

W granicach gminy Jednorożec znajdują się ponadto grunty zadrzewione i zakrzewione, głównie w postaci śródpolnych enklaw oraz zgrupowań porastających nieużytkowane rolniczo grunty orne. Na obszarze gminy Jednorożec występują także pojedyncze okazy drzew.

Działalność gospodarcza

Dominującą funkcję w strukturze gospodarki gminy pełni rolnictwo. Pozarolnicze formy działalności są stosunkowo słabo rozwinięte. Gmina charakteryzuje się małą liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych i niskim wskaźnikiem przedsiębiorczości. Na dzień 31 grudnia 2014 r. na terenie gminy Jednorożec funkcjonowało 342 zarejestrowane podmioty gospodarcze. Sektor prywatny zdecydowanie przewyższa sektor publiczny. Odnotowuje się w nim 323 zarejestrowane podmioty, natomiast w publicznym zaledwie 19. W sektorze prywatnym odnotowuje się najmniejszą liczbę fundacji i spółek prawa handlowego z udziałem kapitału zagranicznego. Na przestrzeni analizowanych lat w przypadku sektora publicznego liczba podmiotów nie ulega dużym zmianom i waha się w przedziale 18 – 20. Zauważalny jest natomiast znaczny wzrost podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym. Szczególną uwagę należy zwrócić na rozwój osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, gdyż między 2009 r. a 2014 r. liczba podmiotów wzrosła z 191 do 266.

Według Polskiej Klasyfikacji Działalności w gminie Jednorożec najwięcej podmiotów w 2014 r. było w sekcji P – Edukacja. Udział procentowy wskazuje, że edukacja stanowi 32 % wszystkich podmiotów. Drugie miejsce stanowi sekcja S i T – pozostała działalność usługowa i gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby w liczbie 13 podmiotów, co stanowi 17 %. Natomiast w sekcjach F – Budownictwo, sekcji K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa i sekcji M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna występuje tylko jeden podmiot na terenie gminy Jednorożec.

2.8. Sfera Społeczna

Demografia

W rozwoju demograficznym gminy Jednoróżec występuje charakterystyczny dla Polski trend malejącej liczby ludności. Zjawisko to ma istotny wpływ, np. na planowanie potrzeb w usługach publicznych - oświacie i wychowaniu, opiece społecznej, ochronie zdrowia oraz wpływ na rynek pracy. Poniższa tabela obejmuje wybrane dane charakteryzujące społeczność gminy.

Tabela 3. Wybrane dane demograficzne dla gminy Jednoróżec.

	Jednostka	2010	2011	2012	2013	2014
Gęstość zaludnienia	[osób/km ²]	32	32	32	31	31
Liczba ludności (według faktycznego miejsca zamieszkania; stan w dniu 31 XII)	[osób]	7393	7350	7338	7309	7286
Współczynnik feminizacji	%	97	98	98	98	97
Liczba urodzeń żywych	[osób]	67	89	87	82	68
Liczba zgonów	[osób]	67	88	98	79	80
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	[osób]	66,5	64,2	61,2	59,9	58,7
Przyrost naturalny	-	0	1	-11	3	-12
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-	0	0,1	-1,5	0,4	-1,6
Saldo migracji gminnych na pobyt stały na 1000 osób	-	-5,5	-6,0	-2,2	-2,5	-2,6
Urodzenia żywe na 1000 ludności	[osób]	9,0	12,1	11,9	11,2	9,3
Zgony na 1000 ludności	[osób]	9,0	11,9	13,4	10,8	11,0
Małżeństwa na 1000 ludności	szt.	6,9	6,2	5,3	5,3	6,6

Źródło: GUS.

Warunki i jakość życia mieszkańców

Zabudowa mieszkaniowa gminy Jednoróżec w zasadzie stanowią budynki prywatne: zagrodowe i jednorodzinne. Średnia powierzchnia użytków na 1 mieszkańca wynosi blisko 100 m³.

Tabela 4. Wybrane dane dotyczące gospodarki mieszkaniowej dla gminy Jednoróżec.

	Jednostka	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba mieszkań oddanych do użytkowania	[szt.]	7	9	17	16	12
Liczba mieszkań przypadająca na 1000 mieszkańców	[osób]	282,4	284,9	286,9	290,2	292,8

Źródło: GUS.

Nasylenie gminy Jednorzec zabudową mieszkaniową liczoną na 1000 mieszkańców ma tendencję rosnącą. Należy podkreślić, że dzięki przyrostowi nowych zasobów mieszkaniowych, modernizacji i rozbudowy istniejących budynków sytuacja mieszkaniowa ludności gminy w ostatnich latach uległa poprawie, bowiem tempo przyrostu ilości mieszkań wyprzedziło tempo przyrostu ilości mieszkańców.

Wyposażenie mieszkań w urządzenia infrastruktury technicznej jest niezadawalające, pomimo, że budynki mieszkalne posiadają podłączenia do sieci wodociągowej, to jednak brak jest kanalizacji i dostępu do sieci gazowej.

Zatrudnienie

Według danych z Głównego Urzędu Statystycznego największą liczbę osób pracujących (388 osób) w gminie Jednorzec odnotowano w 2009 r. Najmniej zatrudnionych było w 2011 r. – 331 osób. Liczba osób pracujących kształtuje się na stosunkowo stałym poziomie. Jedynie w 2011 r. nastąpił dosyć znaczny spadek zatrudnienia. Liczbę osób pracujących przedstawiono w poniżej tabeli.

Tabela 5. Struktura zatrudnienia według płci w latach 2010 - 2014.

	Jedno- stka	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	[osób]	385	331	361	374	381
Mężczyźni	[osób]	155	122	139	133	147
Kobiety	[osób]	230	209	222	241	234

Źródło: GUS.

Patrząc na powyższą tabelę można zauważyć znacznie większą liczbę kobiet pracujących w stosunku do mężczyzn. Największą różnicę odnotowano w 2011 r., kiedy to liczba kobiet pracujących przewyższyła o 118 liczbę mężczyzn pracujących. Najmniejszą różnicę w liczbie 75 osób zaobserwowano w 2010 r.

Bezrobocie

W gminie Jednorzec liczba osób bezrobotnych nie przyjmuje uregulowanego trendu. Najwięcej osób bezrobotnych zarejestrowano w 2013 r. – 631 osób, a najmniej w 2010 r. – 532 osoby.

Tabela 6. Bezrobotni zarejestrowani według płci w latach 2010 - 2014.

	Jedno- stka	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	[osób]	525	532	570	631	548
Mężczyźni	[osób]	232	227	257	294	259
Kobiety	[osób]	293	305	313	337	289

Źródło: GUS.

Analizując powyższą tabelę można zauważyć, że w analizowanym okresie przeważała liczba bezrobotnych kobiet nad liczbą bezrobotnych mężczyzn.

Oświata i wychowanie

Na terenie gminy Jednorożec funkcjonują następujące placówki oświatowe:

- Publiczne Gimnazjum im. św. Stanisława Kostki w Jednorożcu;
- Zespół Placówek Oświatowych w Jednorożcu Publiczna Szkoła Podstawa im. Adama Chętnika w Jednorożcu;
- Filialna Szkoła Podstawowa w Ulatowie-Pogorzeli;
- Filialna Szkoła Podstawowa w Drądzewie Nowym;
- Zespół Placówek Oświatowych w Jednorożcu Przedszkole Samorządowe w Jednorożcu;
- Publiczna Szkoła Podstawowa Żelazna Rządowa-Parciaki w Parciakach;
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Lipie;
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Olszewce.

Rysunek 7. Szkoła Podstawowa i Publiczne Gimnazjum w Jednorożcu.

Na terenie gminy funkcjonują punkty przedszkolne:

- „Tęczowy Promyk” w Drądzewie Nowym;
- „Śpiewające brzdące” w Lipie;
- „Leśna gromadka” w Małowidzu;
- „Kasztanowy ludek” w Olszewce;
- „Czterolistna koniczynka” w Parciakach;
- „Przyjaciele Kubusia Puchatka” w Połoni;
- „Zaczarowany ołówek” w Ulatowie-Pogorzeli;
- „Słoneczny domek” w Żelaznej Rządowej.

Na terenie gminy dzieci nie są objęte opieką w żłobkach oraz nie ma placówek szkolnictwa średniego i wyższego.

Służba zdrowia

Na terenie gminy Jednoróżec z kategorii obiektów związanych z ochroną zdrowia funkcjonują:

- Gminny Ośrodek Zdrowia w Jednoróżcu;
- Wiejski Ośrodek Zdrowia w Żelaznej-Rządowej;
- Poradnia Informacyjno-Konsultacyjna Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- Apteka w Jednoróżcu.

Pomoc społeczna

W gminie Jednoróżec około 700 rodzin spełnia warunki wymagane dla korzystania z pomocy społecznej. Opiekuje się nimi Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS). Podstawowe działania, jakie podejmuje GOPS, to pomoc środowiskowa (materialna). Nie ma natomiast jednostek świadczących pomoc instytucjonalną. W ramach pomocy finansowej wyróżnić można wypłatę zasiłków stałych, okresowych i celowych, zadania z zakresu ochrony macierzyństwa, wypłatę rent socjalnych. Najszerzej stosowaną formą pomocy są zasiłki okresowe. GOPS realizuje także zadania z zakresu świadczeń rodzinnych i alimentacyjnych. Prowadzi poradnię rodzinną dla osób z problemem alkoholowym i dla członków ich rodzin. GOPS prowadzi także grupy wsparcia dla osób bezrobotnych i niepełnosprawnych.

Kultura

Na terenie gminy Jednoróżec do obiektów pełniących funkcję kulturalną można zaliczyć:

- Gminną Bibliotekę Publiczną w Jednoróżcu, w tym:
 - Filia w Olszewce,
 - Filia w Parciakach;
- Centrum Kształcenia w Jednoróżcu;
- Świetlicę Wiejską w Jednoróżcu;
- Świetlicę Wiejską w Małowidzu;
- Świetlicę Wiejską w Żelaznej;
- Świetlicę Wiejską w Olszewce.

Ponadto na terenie gminy Jednoróżec działają zespoły kurpiowskie związane z tradycją regionu i dziedzictwem kulturowym, takie jak:

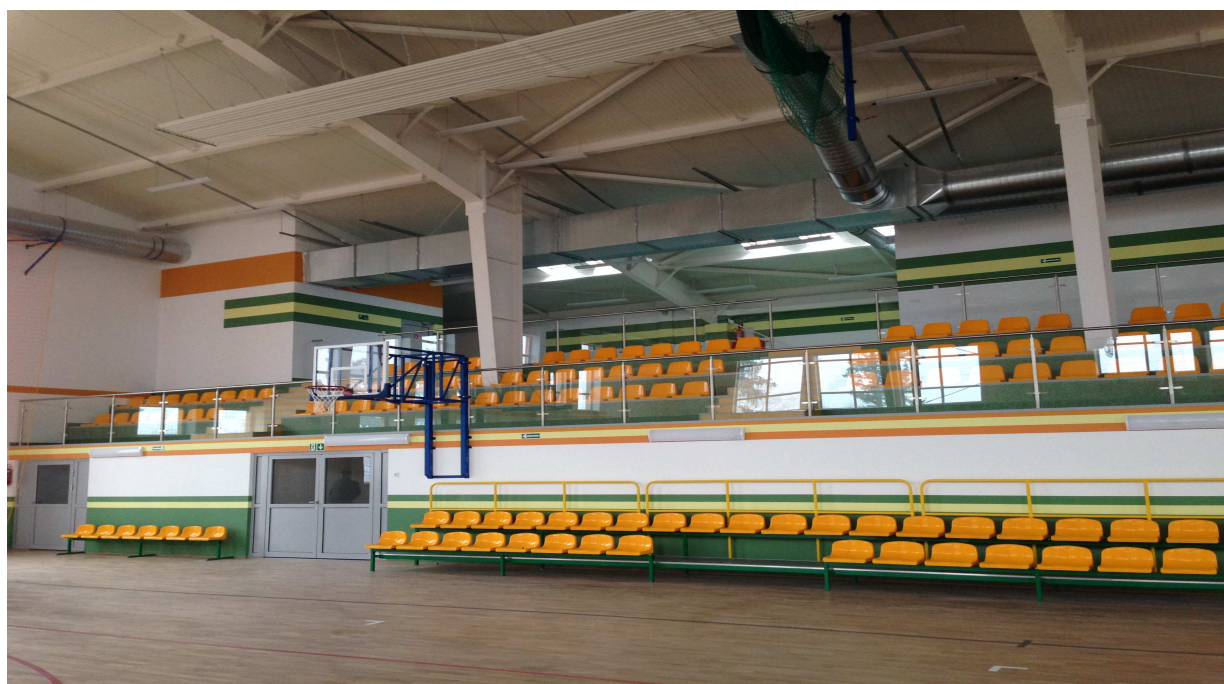
- „Jutrzenka” przy Publicznym Gimnazjum w Jednoróżcu;
- „Młode Kurpie” przy Szkole Podstawowej w Jednoróżcu;
- Zespół Folklorystyczny „Kurpianka” przy Szkole Gospodyń Wiejskich w Jednoróżcu;
- Zespół Ludowy w Żelaznej-Rządowej;
- Zespół Folklorystyczny „Kalina” przy Stowarzyszeniu Koła Gospodyń Wiejskich w Jednoróżcu.

Na terenie gminy organizowanych jest wiele imprez i wydarzeń kulturalnych.

Sport, rekreacje i turystyka

Na terenie gminy Jednorożec znajduje się stadion sportowy oraz pięć boisk sportowych usytuowanych przy szkołach podstawowych, sala gimnastyczna w Publicznym Gimnazjum w Jednorożcu. W 2006 r. uruchomiono siłownię w budynku komunalnym w Jednorożcu. W parciu o posiadana bazę sportową funkcjonują w gminie stowarzyszenia kultury fizycznej i jeden klub sportowy. Stowarzyszenie kultury fizycznej to Uczniowskie Kluby Sportowe działające przy szkołach, natomiast Ludowy Klub Sportowy zrzesza zawodników drużyny Mazowsze Jednorożec. Ponadto na terenie gminy od kwietnia 2007 r. działa również Klub Sportowy „Jantar Parciaki”.

Rysunek 8. Hala widowiskowo – sportowa w Jednorożcu.

Gmina Jednorożec posiada dogodne warunki do rozwoju turystyki, o których decydują:

- doliny rzeczne Orzyca i Płodownicy i ich dopływów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- szlak wodny – kajakowy rzeki Orzyc;
- różnorodność świata zwierzęcego i roślinnego, w szczególności w dolinach rzek i lasach;
- występowanie form ochrony przyrody w postaci Obszarów Natura2000 - Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Doliny Omulwi i Płodownicy PLB140005 i Obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe PLH140052, użytku ekologicznego „Torfianka” i trzech pomników przyrody;
- duża leśistość (46,9 % powierzchni gminy zajmują lasy);
- sprzyjający, łagodny klimat;
- przebieg szlaków turystycznych pieszych:
 - Trasa „Kurpiowska” – prowadzi z Jednorożca przez Ulatowo-Pogorzel, Małowidz i Olszewkę. Zachowało się tutaj wiele chat kurpiowskich z początku XX wieku. W Olszewce planowane jest otwarcie Kurpiowskiej Izby Regionalnej,

zlokalizowanej w starym budynku plebanii. Trasa wiedzie dalej lasami do Budzisk, skąd wraca do Jednorożca.

- Trasa „Powstańcza” – prowadzi z Przasnysza do Drądzewa Nowego, stamtąd łąkami na Polską Górę nad Orzycem. Następnie do Jednorożca i Nakła, kolejno przez Budy Rządowe, Budziska i Parciaki do Dynaku i Parciak. Z Parciak szlak biegnie do Żelaznej Rządowej i Prywatnej, a następnie do Żelaznej Rządowej-Gutochy nad miejscowe stawy i nad rzekę Płodownicę.
- Trasa „Budownictwa Kurpiowskiego” – prowadzi z Przasnysza w kierunku na Szlę, gdzie skręca do miejscowości Przejmy i stamtąd prowadzi przez Obórki i Lipę do Jednorożca.
- Trasa „Śladem Zaścianków” – prowadzi z Jednorożca przez Małowidz, Ulatowo-Słabogórę do Kobylaków-Czarzastych i do Kobylaków-Konopek. Następnie przez Kobylaki-Wólkę do Ulatowa-Słabogóry i przez Małowidz i Ulatowo-Pogorzel do Jednorożca.

Gmina Jednorożec położona jest w rejonie, gdzie preferowanymi formami turystyki są:

- turystyka wypoczynkowa, zwłaszcza agroturystyka – jej rozwojowi sprzyja występowanie zwartych kompleksów leśnych, otwartych terenów wiejskich oraz położenie w regionie o stosunkowo najmniej zanieczyszczonym powietrzu w całym województwie mazowieckim;
- turystyka przyrodnicza i kwalifikowana – przez obszar gminy przebiega szlak kajakowy rzeki Orzyc, a występujące tu kompleksy leśne (głównie bory świeże i suche) sprzyjają uprawianiu turystyki pieszej i rowerowej.

Zabytkowy kościół oraz inne obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa mazowieckiego, sprzyjają rozwojowi turystyki kwalifikowanej – kulturoznawczej. Ponadto na terenie gminy Jednorożec funkcjonują gospodarstwa agroturystyczne w Jednorożcu i Olszewce. Natomiast duże obszary leśne zachęcają do zbierania grzybów i innego runa leśnego.

Gmina Jednorożec nie rozwinęła jednak do tej pory funkcji turystyczno – rekreacyjnej. Brak w gminie ośrodków rekreacyjnych i wypoczynkowych, zorganizowanej bazy noclegowej, odpowiedniej bazy gastronomicznej i innych urządzeń turystycznych, w tym szlaków rowerowych.

Budżet gminy

Budżet gminy jest istotnym elementem w kształtowaniu polityki rozwoju danej jednostki administracyjnej. Jest głównym źródłem finansowania usług publicznych i inwestycji związanych z realizacją zadań własnych. Działanie te stwarzają warunki do inwestowania dla podmiotów gospodarczych i poprawy standardów życia mieszkańców gminy. Poniższej tabelarycznie przedstawiono dochody i wydatki gminy w latach 2010 – 2015.

Tabela 7. Dochody gminy w latach 2010 - 2015.

Rok	Dochody w zł.	Zmiana w stosunku do roku poprzedniego	Liczba mieszkańców	Dochód gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł
2010	32 601 106,22	43,06	7 423	3 849,26
2011	27 913 693,41	-14,38	7 382	3 864,72
2012	28 436 196,87	1,87	7 333	3 770,44
2013	26 352 651,78	-3,25	7 320	3 634,49
2014	34 358 023,95	30,77	7 305	4 500,69
2015	31 689 361,99	-7,76	7 356	4 486,06

Źródło: GUS i dane Urzędu Gminy Jednorzec.

Tabela 8. Wydatki gminy w latach 2010 - 2015.

Rok	Dochody w zł.	Zmiana w stosunku do roku poprzedniego	Liczba mieszkańców	Dochód gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł
2010	28 537 042,12	26,48	7 423	4 391,90
2011	28 529 344,02	-3,08	7 382	3 781,32
2012	27 648 634,86	-3,09	7 333	3 877,84
2013	26 604 445,46	-3,77	7 320	3 600,09
2014	32 877 374,08	23,58	7 305	4 703,36
2015	32 999 451,61	0,37	7 356	4 307,96

Źródło: GUS i dane Urzędu Gminy Jednorzec.

Analiza strukturalna wydatków gminy Jednorzec ukazuje trzy główne źródła wydatków. Pierwszą z nich jest oświata i wychowanie, na którą według budżetu na 2015 r. pochłonięta 14.775.635,09 zł. Na taką kwotę złożyło się utrzymanie szkół podstawowych i gimnazjów. Kolejną ważną pozycją wydatków była pomoc społeczna, na którą złożyły się ubezpieczenia zdrowotne osób pobierających świadczenia z pomocy społecznej, wypłata dodatków mieszkaniowych, posiłki dla potrzebujących i wypłata świadczeń rodzinnych. W 2015 r. gmina przeznaczyła na ten cel 5.278.923,00 zł. Trzecią ważną pozycją wydatków była kultura fizyczna, na którą przeznaczono 3.749.917,59 zł.

3. Analiza SWOT

Analiza SWOT na poziomie ogólnym jest procedurą analityczną pozwalającą na gromadzenie i porządkowanie danych oraz przejrzystą ich prezentację.

Najczęściej jednak analiza SWOT traktowana jest jako narzędzie analizy strategicznej służące do określenia najlepszych kierunków rozwoju badanego obiektu (np.: przedsiębiorstwa, projektu, kraju lub dowolnego obszaru, podmiotu) ze względu na cel działania, w wyniku przeprowadzenia badania otoczenia obiektu oraz jego wnętrza poprzez identyfikację wewnętrznych i zewnętrznych czynników wobec obiektu oraz zależności między nimi.

Istotą analizy SWOT jest:

- Identyfikacja czynników które mogą wpływać na funkcjonowanie obiektu oraz posegregowanie ich na cztery grupy:
 - mocne strony - S (Strengths) - mocna strona to czynnik wewnętrzny (cecha obiektu), czyli to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obiektu,
 - słabe strony - W (Weaknesses) - słaba strona to czynnik wewnętrzny (cecha obiektu), czyli to co stanowi słabość, barierę, wadę obiektu,
 - szanse - O (Opportunities) - szansa to czynnik zewnętrzny (cecha otoczenia), czyli to co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany,
 - zagrożenia - T (Threats) - zagrożenie to czynnik zewnętrzny (cecha otoczenia), czyli to co stwarza dla obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.
- Wskazanie najlepszego rozwiązania, kierunku działań do osiągnięcia celów obiektu przy minimalizacji zagrożeń, ograniczaniu słabych stron oraz wykorzystaniu szans i mocnych stron.¹

¹ <http://analiza-swot.pl/>

Tabela 9. Analiza SWOT - mocne i słabe strony gminy.

Mocne strony	Słabe strony
POŁOŻENIE, ŚRODOWISKO NATURALNE	
• Wysokie walory turystyczne i krajobrazowe. • Położenie na obszarze Zielonych Płuc Polski. • Możliwości dogodnych powiązań komunikacyjnych z Pojezierzem Mazurskim. • Duża lesistość i urozmaicone ukształtowanie terenu (tereny wodno – błotne). • Niski poziom zanieczyszczenia środowiska. • Niezagrożone środowisko przyrodnicze z powodu braku większych zakładów przemysłowych. • Relatywnie niski poziom przemysłowych i energetycznych zanieczyszczeń powietrza. • Walory przyrodnicze, sprzyjające rozwojowi agroturystyki i ekologicznego rolnictwa.	• Brak na terenie gminy głównych szlaków komunikacyjnych. • Słabe wykorzystanie krajobrazu gminy i jego walorów przyrodniczych oraz kulturowych. • Emisja pyłów do atmosfery spowodowana dużą ilością kotłowni tradycyjnych węglowych, miałowych, opalanych drewnem. • Niska świadomość mieszkańców w zakresie ochrony środowiska naturalnego. • Niedostateczna świadomość społeczna w sferze gospodarki odpadami.
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA, GOSPODARKA KOMUNALNA	
• Uporządkowana gospodarka odpadami. • Własna oczyszczalnia ścieków. • 100 % zwodociągowania gminy. • Wysoki poziom dostępu do telefonii stacjonarnej i bezprzewodowej. • Stosunkowo duży stopień rozwoju infrastruktury informatycznej w ogólnodostępnych placówkach dla dzieci i młodzieży.	• Niski poziom skanalizowania. • Wymagający poprawy stan infrastruktury drogowej. • Brak sieci gazowej. • Brak tras rowerowych. • System ciepłowniczy wymagający rozbudowy. • Niedostateczna ilość planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy – tylko jeden.

GOSPODARKA, ROLNICTWO	
• Bardzo dobra jakość gleb i wysoka kultura agrarna stwarzająca potencjał do rozwoju rolnictwa. • Rolniczy charakter gminy - wysoka produkcja rolna. • Przedsiębiorczość mieszkańców. • Istnienie rezerwowej siły roboczej. • Zaplecze handlowe w postaci targowiska stałego Mój Rynek.	• Niskie klasy gleb. • Dominacja bardzo małych firm w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych. • Brak specjalizacji. • Brak systemu promocji gminy i informacji turystycznej. • Brak działalności charakterystycznych dla gminy (lokalnego rzemiosła, drobnej wytwórczości). • Niewystarczający poziom instytucji otoczenia biznesu. • Brak inwestorów z zewnątrz. • Słabe zainteresowanie rozwojem agroturystyki. • Niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii do lokalnej produkcji ciepła i energii elektrycznej (mikro – i małych OZE).
KULTURA, SPORT I REKREACJA ORAZ TURYSTYKA	
• Występowanie walorów wypoczynkowych oraz krajobrazowych. • Dobre warunki przyrodnicze do uprawiania sportu, rekreacji i turystyki. • Istnienie klubów sportowych, stowarzyszeń kulturalnych, środowiskowych. • Trasy turystyczne, w tym kajakowa. • Zaplecze sportowe w postaci stadionu sportowego i sali gimnastycznej w budynku Gimnazjum, hali widowiskowo – sportowej. • Kompleks boisk sportowych Orlik 2012. • Zabytki architektury oraz inne obiekty kultury materialnej i niematerialnej. • Ochrona i rozwój folkloru kurpiowskiego. • Duża liczba imprez kulturalnych i sportowych o charakterze lokalnym. • Możliwość współpracy w zakresie turystyki z sąsiednimi gminami.	• Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna. • Zbyt mała baza noclegowa. • Dość niski standard bazy turystycznej i usługowej. • Nie wytyczone szlaki rowerowe oraz biegowe. • Słaba organizacja czasu wolnego dla dzieci i młodzieży. • Niewystarczająca baza z zakresu kultury. • Niewystarczająca baza rekreacyjna, turystyczna i sportowa, • Brak doświadczenia w promocji walorów przyrodniczych, gospodarczych i turystycznych.

OŚWIATA	
• Sprawnie funkcjonujący zespół szkół (szkoła podstawowa, gimnazjum, liceum ogólnokształcące). • Dobrze funkcjonujące publiczne przedszkole samorządowe.	• Niedostatecznie zagospodarowane i wyposażone boiska szkolne.
WARUNKI SOCJALNO-BYTOWE, POTENCJAŁ LUDZKI	
• Walka z alkoholizmem i innymi patologiami. • Dobry poziom wykrywalności przestępstw. • Dobrze funkcjonujący, rozwijający się ośrodek zdrowia. • Rosnące zainteresowanie mieszkańców uczestnictwem w procesie decyzyjnym, świadczące o rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. • Zmiana w mentalności społeczeństwa: docenienie potrzeby uczenia się przez całe życie. • Wysoka aktywność władz gminy. • Wysoka aktywność mieszkańców. • Koncentracja usług społecznych: OPS, ośrodek zdrowia, biblioteka publiczna, kawiarenka internetowa. • Nowoczesna baza oświatowa (kompleksowa modernizacja SP i Publicznego Gimnazjum w Jednorozcu).	• Spadek liczby mieszkańców gminy spowodowany migracją. • Rosnące bezrobocie i długotrwałe strukturalne bezrobocie. • Brak miejsc pracy dla ludzi młodych i wykształconych. • Niewielka oferta w zakresie aktywizacji bezrobotnych oraz absolwentów • Ubożenie mieszkańców. • Postępujący proces starzenia się ludności wiejskiej, • Malejące wpływy podatków do budżetu gminy. • Utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów. • Wzrost przestępczości oraz zjawisk patologii społecznych. • Uzależnienia. • Wzrost skali pomocy społecznej spowodowany ubożeniem ludności. • Systematyczny wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej. • Nietolerancja w społeczeństwie. • Słaba oferta spędzania wolnego czasu dla młodzieży.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 10. Szanse i zagrożenia rozwoju gminy.

Szanse	Zagrożenia
- Położenie sprzyjające rozwojowi – w punkcie centralnym Polski, blisko stolicy kraju, Litwy, Białorusi. - Integracja europejska, stwarzająca możliwości pozyskania środków zewnętrznych. - Ożywienie gospodarcze w regionie (m.in. powstanie stref gospodarczych na terenie powiatu przasnyskiego – w Chorzeliach i Przasnyszu). - Poprawa infrastruktury drogowej. - Rozwój infrastruktury technicznej. - Rozwój informatyzacji i telekomunikacji. - Rozwinięty rynek dóbr konsumpcyjnych. - Rozwój nowoczesnego rolnictwa (gospodarstwa ekologiczne, agroturystyczne). - Wzrost liczby turystów przyjeżdżających do Polski. - Bliskość portu lotniczego zlokalizowanego w Szymanach (gmina Szczytno). - Promocja przedsiębiorczości. - Dopływ zagranicznego kapitału i technologii. - Możliwość zewnętrznego finansowania działań ukierunkowanych na rozwój zasobów ludzkich. - Rosnąca świadomość społeczeństwa w zakresie aktywnego stylu życia.	- Duża niepewność działania wynikająca z wielu zmian gospodarczych, społecznych i politycznych. - Niestabilny system prawny, w tym podatkowy. - Zahamowanie niezbędnych reform pozwalających na zmianę nieefektywnej struktury polskiej gospodarki. - Niekorzystna struktura agrarna rolnictwa. - Brak sprzyjających warunków dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości. - Brak sprawnego systemu aktywizacji bezrobotnych. - Niewystarczające środki przekazywane z budżetu państwa na zadania zlecone. - Niedostateczny postęp w reformowaniu finansów publicznych i nadmierny wzrost obciążeń podatkowych. - Zbyt niski wzrost gospodarczy dla zapewnienia odpowiedniego tempa tworzenia miejsc pracy. - Dalsze uszczuplanie przez rząd środków finansowych na oświatę. - Niedostateczne finansowanie pomocy społecznej, przy niedoskonałości rozwiązań systemowych.

Źródło: opracowanie własne.

Najważniejszym atutem gminy Jednorożec jest postrzeganie jej przez mieszkańców jako czystego i bezpiecznego miejsca zamieszkania. Mocną stroną gminy są dobre warunki rozwoju rolnictwa, wysoka jakość produkcji rolnej oraz przyjazne warunki środowiskowe i krajobrazowe. Rozległe tereny dla wycieczek pieszych i rowerowych oraz dobra dostępność do miejsc sportu i rekreacji wpływają na atrakcyjność gminy pod względem możliwości rozwoju agroturystyki oraz form aktywnego spędzania wolnego czasu. Właściwie wykorzystane mogą stać się elementem sprzyjającym rozwojowi lokalnemu.

Główną słabością gminy Jednoróżec jest brak przemysłu oraz słabo rozwinięty sektor małych i średnich przedsiębiorstw. Typowo rolniczy charakter gminy oraz brak uzbrojonych wyznaczonych terenów pod działalność gospodarczą ograniczają możliwości rozwoju sektora pozarolniczego i przemysłu. Niewystarczająca ilość miejsc pracy przekłada się na wysoki poziom bezrobocia oraz ujemne saldo migracji. Hamujący wpływ na rozwój gminy mają również niedostatki w infrastrukturze technicznej, m.in.: niezadawalający stan dróg, brak gazu przewodowego, niski poziom skanalizowania, a także brak szerokopasmowego Internetu. Znikoma oferta agroturystyczna ściśle wiąże się z brakiem promocji gminy na rynku lokalnym.

Istotną szansą rozwoju gminy Jednoróżec jest umiejętność wykorzystywania jej walorów przyrodniczych oraz uzupełnienie braków infrastruktury technicznej. Gmina realizuje powyższe poprzez starania o środki zewnętrzne. W ostatnich latach w gminie zrealizowano liczne zadania współfinansowane ze środków unijnych. Powyższe działania pozytywnie wpływają na wzrost atrakcyjności gminy jako miejsca nie tylko do wypoczynku i rekreacji, ale również do inwestowania oraz zamieszkania.

Głównym zagrożeniem dla Gminy Jednoróżec są niekorzystne wskaźniki demograficzne wskazujące na starzejące się społeczeństwo, a co za tym idzie malejący przyrost siły roboczej. Głównymi przyczynami niskiego przyrostu naturalnego jest sytuacja społeczno-gospodarcza oraz przyjmowanie wzorców rodziny 2+1. Kolejnym zagrożeniem rozwoju jest ujemne saldo migracji. Migracje mieszkańców wiążą się głównie z przemieszczaniem się ludzi młodych w celu zdobycia wykształcenia i lepszych warunków życia. Niska opłacalność produkcji rolnej i problemy ze zbytem płodów rolnych prowadzą do ubożenia się społeczeństwa, a co za tym idzie wzrostem liczby osób korzystających z pomocy społecznej. Spłata zobowiązań finansowych z tytułu wykonywanych inwestycji infrastrukturalnych może być utrudnieniem w podejmowaniu nowych zadań do realizacji.

4. Wizja gminy Jednoróżec

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej gminy Jednoróżec oraz przeprowadzona analiza SWOT pozwoliły na określenie stanu docelowego, do którego dążyć będzie cała wspólnota gminy, wykorzystując przy tym możliwości płynące z własnych atutów i szans pojawiających się w otoczeniu. Nowe zasady wspierania rozwoju regionalnego i lokalnego oraz środki zewnętrzne (przede wszystkim europejskie) stwarzają możliwość przyspieszonego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Rozwój ten, aby był trwały, musi mieć charakter zintegrowany łączący sferę ekonomiczną, społeczną i środowiskową.

Celem nadrzędnym jest wzrost dobrobytu mieszkańców gminy w wyniku przyspieszonego rozwoju cywilizacyjnego, przy jednoczesnym zachowaniu walorów środowiskowych dla przyszłych pokoleń. W tym celu należy efektywnie wykorzystywać wewnętrzne atuty gminy i zwiększać jej atrakcyjność jako miejsca do życia i prowadzenia działalności gospodarczej. Równocześnie współpraca z otoczeniem zewnętrznym powinna wzmocnić jakość świadczonych usług na rzecz mieszkańców i przedsiębiorców przy jednoczesnym zmniejszonym zużyciu wewnętrznych zasobów.

Wizja gminy Jednoróżec

GINA BEZPIECZNA, ZADBANA, UPORZĄDKOWANA, NOWOCZESNA I ATRAKCYJNA SPOŁECZNIE I KULTUROWO, WYGODNA DO MIESZKANIA, Z ROZWINIĘTĄ INFRASTRUKTURĄ DĄŻĄCA DO POPRAWY JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW I ROZWOJU LOKALNEGO.

Realizacja tak określonej wizji rozwoju powinna doprowadzić do osiągnięcia trwałej równowagi pomiędzy sferami: przestrzenną, społeczną i gospodarczą, a tym samym utrwalić stabilny i zrównoważony rozwój gminy Jednoróżec.

W celu realizacji tak określonej wizji gmina Jednoróżec w 2025 r.:

- w pełni wykorzystuje przewagi swojego położenia, środowiska naturalnego oraz przede wszystkim rolnictwa, w oparciu o które gmina jest miejscem konkurencyjnym oraz stwarza możliwości rozwoju gospodarczego mieszkańcom,
- posiada stabilne, rozwinięte rolnictwo, stanowiące nowoczesną gałąź gospodarki, pozytywnie wpływające na aktywność gospodarczą mieszkańców i inwestorów zewnętrznych,
- zapewnia swoim mieszkańcom dostęp do wysokiej jakości usług publicznych, w środowisku bezpiecznym i przyjaznym, stanowiącym dobre miejsce do pracy i wypoczynku.

Osiągnięciu założonej wizji rozwoju musi zostać podporządkowana działalność samorządu gminy we współpracy ze wszystkimi partnerami społeczno-gospodarczymi, zainteresowanymi rozwojem gminy (rolnikami, przedsiębiorcami, i ich organizacjami, instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi).

5. Plan strategicznego rozwoju gospodarczego gminy

Obszar: Infrastruktura techniczna

Cel Strategiczny 1. Rozwój infrastruktury służącej poprawie jakości życia mieszkańców gminy

Realizacji tak określonego celu służyć będzie systematyczne inwestowanie w poprawę infrastruktury technicznej, co wpłynie bezpośrednio na przyspieszenie rozwoju gospodarczego gminy, obniżenie poziomu zanieczyszczenia środowiska naturalnego oraz poprawę wizerunku gminy.

Cele Operacyjne:

Cel 1.1. Wysoka jakość środowiska naturalnego na terenie gminy Jednorożec

Zadania:

1. Rozbudowa sieci wodociągowej w miejscowościach: Jednorożec, Stegna, Lipa, Olszewka i w miarę potrzeb w innych miejscowościach gminy Jednorożec.
2. Tworzenie możliwości podłączenia się do sieci wodociągowej.
3. Rozbudowa gminnej oczyszczalni ścieków w Jednorożcu.
4. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.
5. Budowa kontenerowych oczyszczalni ścieków dla grup miejscowości o zwartej zabudowie.
6. Budowa sieci kanalizacyjnej w Drąždzewie Nowym oraz innych miejscowościach.
7. Modernizacja stacji uzdatniania wody w miejscowości Jednorożec, w związku z planowanym podłączeniem wodociągu Lipa z wodociągiem Jednorożec.
8. Tworzenie punktów selektywnego zbierania odpadów.
9. Rekultywacja gminnego składowiska odpadów komunalnych w Jednorożcu.
10. Rozwój odnawialnych źródeł energii.
11. Montaż kolektorów słonecznych, ogniw fotowoltaicznych i pomp ciepła w indywidualnych gospodarstwach domowych w gminie Jednorożec.
12. Modernizacja oświetlenia w budynkach użyteczności publicznej.
13. Usuwanie i utylizacja odpadów zawierających azbest.
14. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej, budynków w indywidualnych gospodarstwach domowych (wymiana kotłów grzewczych, docieplenie budynków itp.).
15. Wymiana kotłów centralnego ogrzewania w indywidualnych gospodarstwach domowych w gminie Jednorożec.
16. Gazyfikacja terenu gminy lub wykorzystanie możliwości podłączenia się do linii przesyłu gazu ziemnego.

Cel 1.2. Poprawa stanu technicznego dróg i bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy

Zadania:

1. Przebudowa drogi gminnej - ulicy Jasnej w miejscowości Jednorożec.
2. Przebudowa drogi gminnej – ulicy Zielonej w miejscowości Jednorożec.

3. Modernizacja sieci dróg gminnych.
4. Przebudowa i remonty dróg transportu rolnego na terenie gminy Jednoróżec.
5. Budowa ścieżek rowerowych i spacerowych.
6. Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.

Cel 1.3. Rozwój infrastruktury i działalności edukacyjnej, kulturalnej, sportowo-rekreacyjnej

Zadania:

1. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej przy ulicy Odrodzenia, Osiedlowej i Witosa w Jednoróżcu.
2. Zagospodarowanie centrów wsi jako miejsc służących rekreacji, wypoczynkowi, spotkaniom mieszkańców.
3. Budowa siłowni zewnętrznej w miejscowości Jednoróżec.
4. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej poprzez budowę placów zabaw, siłowni zewnętrznych, miejsc wypoczynku oraz boisk sportowych w poszczególnych miejscowościach na terenie gminy Jednoróżec.
5. Kontynuacja rozbudowy remizy strażackiej OSP w Jednoróżcu z przeznaczeniem na działalność kulturalną.
6. Budowa/przebudowa/remont świetlic wiejskich i obiektów kulturalnych wraz z otaczającą infrastrukturą.
7. Kompleksowa renowacja stadionu gminnego w Jednoróżcu.
8. Modernizacja placówek oświatowych i infrastruktury przedszkolnej.
9. Wyposażenie placówek oświatowych w pomoce dydaktyczne i sprzęt rekreacyjny.
10. Adaptacja części budynku komunalnego (były budynek GS „Samopomoc Chłopska”) na cele kulturalne.
11. Organizacja imprez lokalnych, festynów, itp. – integracja i aktywizacja społeczeństwa lokalnego.
12. Kultywowanie tradycji lokalnych, dziedzictwa kulturowego i historycznego (Zespół Jutrzenka, Młode Kurpie).
13. Rekonstrukcja działań wojennych z okresu I Wojny Światowej.
14. Budowa Gminnej Biblioteki Publicznej w Jednoróżcu, jako siedziby gminnej instytucji kultury.

Cel 1.4. Poprawa bezpieczeństwa publicznego

Zadania:

1. Modernizacja budynku posterunku Policji w Jednoróżcu.
2. Zakup samochodów pożarniczych oraz sprzętu ratowniczego.
3. Budowa zbiornika retencyjnego o pow. ok. 50 ha w pobliżu rzeki Orzyc.
4. Budowa i odbudowa urządzeń i obiektów melioracji szczegółowej, zapewniającej ochronę terenów przed wodami podsiąkowymi i opadowymi.
5. Budowa lokali socjalnych.

Cel 1.5. Rozbudowa infrastruktury teleinformatycznej i rozwój społeczeństwa informacyjnego

Zadania:

1. Rozwój sieci informatycznych.
2. Tworzenie nowych punktów na terenie gminy z bezpłatnym dostępem do internetu.
3. Podniesienie jakości usług publicznych oraz zwiększenie dostępności zasobów informacyjnych administracji w formie elektronicznej - rozwój e-administracji.
4. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu wśród mieszkańców gminy.

Obszar: Turystyka

Cel Strategiczny 2. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy Jednorożec

Gmina Jednorożec jest atrakcyjnym terenem pod względem turystycznym, co wynika z bardzo małego skażenia środowiska naturalnego oraz walorów krajobrazowych. Niestety infrastruktura turystyczna jest słabo rozwinięta. Konieczne jest więc zwiększenie wykorzystania turystycznego walorów gminy, ale przy jednoczesnym zachowaniu stanu środowiska naturalnego.

Cele Operacyjne:

Cel 2.1. Budowa i rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej

Zadania:

1. Wyznaczenie i oznakowanie szlaków turystycznych: pieszych i rowerowych.
2. Utworzenie wzdłuż ścieżek pieszo-rowerowych miejsc postojowych wraz z infrastrukturą.
3. Uzbrojenie terenów atrakcyjnych turystycznie.
4. Budowa i przebudowa obiektów i miejsc przeznaczonych pod działalność sportową i rekreacyjną, w tym infrastruktury okołoturystycznej.

Cel 2.2. Poprawa stanu technicznego zabytkowych obiektów dziedzictwa kulturowego

Zadania:

1. Zagospodarowanie szczególnie cennych kulturowo obiektów i terenów
2. Renowacja zabytkowych obiektów dziedzictwa kulturowego i ich otoczenia.

Cel 2.3. Promocja oferty turystycznej gminy i lokalnych produktów kulturalnych

Zadania:

1. Promocja i rozwój gospodarstw agroturystycznych działających na terenie gminy.
2. Wspieranie lokalnych imprez kultywujących tradycję i kulturę gminy.
3. Promocja jednorożca jako produktu kulturowego i turystycznego (m.in. poprzez umiejscowienie posągu mitycznego jednorożca w centrum wsi).
4. Jednorożec Bramą Kurpiowszczyzny – zorganizowanie punktu informacyjnego o gminie Jednorożec.
5. Wsparcie działań na rzecz zachowania walorów turystycznych gminy.

Obszar: Rolnictwa i przedsiębiorczość

Cel Strategiczny 3. Rozwój rolnictwa i poprawa atrakcyjności inwestycyjnej

Gmina Jednorzec posiada naturalne i historyczne tradycje produkcji rolniczej. Słabą stroną rolnictwa jest jeszcze w dalszym ciągu jego duże rozdrobnienie, brak zorganizowanego zbytu ziemioplodów, brak małych zakładów przetwórstwa płodów rolnych. Istniejąca infrastruktura obsługi rolnictwa zarówno swoim wyposażeniem, jak i obszarem nie wystarcza na obecne i przyszłe potrzeby mieszkańców. W rolnictwie wymierne efekty może przynieść tylko działanie w dużej skali.

Korzystne warunki dla funkcjonowania i rozwoju usług i małych przedsiębiorstw powinny być stworzone przez samorząd w celu przyciągania inwestorów z zewnątrz oraz stwarzać warunki dla swoich mieszkańców do rozwijania działalności gospodarczej.

Cele Operacyjne:

Cel 3.1. Wspieranie działań prowadzących do poprawy wydajności i jakości rolnej

Zadania:

1. Doradztwo rolnicze - organizowanie specjalistycznych szkoleń dla rolników przy współpracy z Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego.
2. Promowanie stosowania nowoczesnych technik w produkcji rolnej.
3. Poniesienie standardu technicznego obsługi rolnictwa i wprowadzenie jakości obsługi spełniającej wymogi sanitarne Unii Europejskiej.
4. Tworzenie i rozwój grup producentów rolnych jako podstawowego elementu rynku pierwotnego.
5. Promowanie ekologicznej produkcji rolnej.

Cel 3.2. Wspieranie powstawania nowych oraz kreowanie sprzyjających warunków do rozwoju istniejących podmiotów gospodarczych

Zadania:

1. Aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
2. Opracowanie systemu zachęty do inwestowania na terenie gminy.
3. Tworzenie warunków do inwestowania i przyciągania inwestorów z zewnątrz.
4. Przygotowanie terenów pod inwestycje.
5. Szybka obsługa inwestora w gminie.
6. Ułatwienia administracyjno - organizacyjne dla przedsiębiorców.
7. Przygotowanie przewodnika inwestycyjnego gminy.
8. Promocja oferty inwestycyjnej gminy.
9. Przygotowanie uzbrojonych terenów pod inwestycje.
10. Wprowadzenie nowych technologii w pozyskaniu energii odnawialnej.
11. Rozwój agroturystyki jako źródła różnicowania dochodów osób związanych dotychczas z sektorem rolniczym.

Obszar: Kapitał Społeczny

Cel Strategiczny 4. Rozwój kapitału ludzkiego

Problemem nadrzędnym, z jakim borykają się mieszkańcy gminy Jednorzec jest panujący w społeczności lokalnej marazm związanym z poczuciem braku perspektyw i szans na dostatnie życie na tym terenie. Gmina Jednorzec nie jest dla mieszkańców atrakcyjnym miejscem zamieszkania i pracy zawodowej. Młodzież nie ma wzorców do naśladowania, ani szans na nauczenie się alternatywnego podejścia do życia. Aktywne kształtowanie otaczającej rzeczywistości wydaje się im czymś, na co nie mogą sobie pozwolić. Ze względu na brak środków finansowych oraz wsparcia ze strony dorosłych, nie mogą skutecznie rozwijać swoich zainteresowań uczyć się udziału w życiu społeczno-gospodarczym swojej gminy. W celu poprawy sytuacji należy młodzieży organizować czas wolny, w którym mogli by rozwijać swoje zainteresowania, doskonalić umiejętności, uczyć się języków obcych, czy obsługi komputera, z daleka od używek.

Cele Operacyjne:

Cel 4.1. Podniesienie jakości ofert edukacyjnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej

Zadania:

1. Zakup pomocy dydaktycznych dla placówek oświatowych.
2. Organizacja zajęć pozalekcyjnych rozwijających umiejętności uczniów.
3. Rozszerzenie oferty kulturalnej instytucji kultury, w tym świetlic wiejskich.
4. Organizacja imprez kulturalnych i rozrywkowych.
5. Organizacja zajęć sportowych i rekreacyjnych.
6. Organizacja zajęć edukacyjnych (warsztaty, koła tematyczne, kursy i inne z uwzględnieniem osób bezrobotnych i starszych).

Cel 4.2. Rozwój sfery społecznej oraz pobudzenie aktywności społecznej i postaw obywatelskich

Zadania:

1. Sprawny system pomocy społecznej oraz walka z patologiami.
2. Prowadzenie konsultacji społecznych.
3. Promowanie zachowań prospołecznych i proobywatelskich.
4. Wspieranie lokalnych inicjatyw i działań realizowanych w sołectwach.

Cel 4.3. Aktywizacja zawodowa

Zadania:

1. Wspieranie postaw przedsiębiorczych oraz samozatrudnienia
2. Organizacja różnego typu szkoleń dla społeczności gminnej – doskonalenie zawodowe (różne dziedziny).

6. Powiązanie z innymi działaniami realizowanymi na poziomie kraju, województwa, powiatu, lokalnym

Strategia rozwoju gminy Jednorzec na lata 2016-2025 jest w pełni zgodna z dokumentami wyższego rzędu o charakterze strategicznym zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnymi oraz powiatowymi.

Na poziomie kraju Strategia lokalna wykazuje spójność z *Długookresową Strategią Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności*, której celem głównym jest: Poprawa jakości życia Polaków. Główne cele strategiczne określone w tym dokumencie to:

- Wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji.
- Zmniejszenie długu publicznego i kontrola deficytu w cyklu koniunkturalnym.
- Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki.
- Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki.
- Stworzenie Polski Cyfrowej.
- Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”.
- Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska.
- Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.
- Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego.
- Stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej.
- Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

Strategia rozwoju gminy Jednorzec na lata 2016-2025 przyczynia się do realizacji tak określonych celów strategicznych.

Najważniejszym dokumentem strategicznym na poziomie wojewódzkim jest na Mazowszu *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku Innowacyjne Mazowsze*. *Strategia* powyższa została uchwalona przez Sejmik Województwa Mazowieckiego w 2006 r. Po siedmiu latach jej obowiązywania, w wyniku zmiany uwarunkowań prowadzenia polityki rozwoju w Polsce oraz zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej, zaistniała konieczność aktualizacji tego dokumentu. Sejmik Województwa Mazowieckiego Uchwałą nr 158/13 z dnia 28 października 2013 r. zatwierdził *Strategię Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku - Innowacyjne Mazowsze*. W dokumencie wyrażono spójną i kompleksową koncepcję rozwoju Mazowsza, która uwzględnia cele europejskich i krajowych dokumentów strategicznych, w tym: *Europy 2020 - Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, *Krajowej strategii rozwoju regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie i Koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju do 2030 r.*

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku Innowacyjne Mazowsze, stanowi odpowiedź samorządu województwa na zmieniającą się sytuację polityczną kraju i warunki społeczno-gospodarcze oraz przestrzenne regionu.

Przedsięwzięcia rozwojowe realizowane w województwie mają wpłynąć na poprawę warunków życia w regionie. Będzie to możliwe poprzez realizację kompleksowych działań na wielu płaszczyznach życia społeczno-gospodarczego, działań wspierających rodzinę, przyciągających nowe inwestycje, wspierających przedsiębiorczość i innowacyjność, tworzących nowe miejsca pracy, podnoszących kompetencje zawodowe mieszkańców.

Strategia Rozwoju Gminy Jednorzec na lata 2016-2025 jest w pełni spójna z wyżej wymienioną *Strategią* na poziomie województwa. Zadania zaplanowane w *Strategii "gminnej"* wpisują się w cele i kierunki działań w niej określone.

Strategia Rozwoju Gminy Jednorzec na lata 2016-2025 będzie realizowana przy współfinansowaniu ze środków UE w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020* oraz *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020*, do których będą aplikowane wnioski na projekty planowane do realizacji na terenie gminy Jednorzec. W późniejszych latach będzie możliwość finansowania zadań zaplanowanych w *Strategii* z innych programów.

Spójność *Strategii Rozwoju Gminy Jednorzec na lata 2016-2025* ze *Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku Innowacyjne Mazowsze* oraz programami współfinansowanymi ze środków UE jest warunkiem uzyskania pomocy finansowej.

Zadanie, jakie ma do spełnienia Starostwo Powiatu Przasnyskiego na terenie gminy Jednorzec ogranicza się tylko do zarządzania drogami powiatowymi. W większości mają one nawierzchnię asfaltową. Stan dróg jest niezadowalający. Wymagają one napraw i remontów. Czy i kiedy będą modernizowane, nie zależy to od Rady Gminy Jednorzec, ale od Rady Powiatu Przasnyskiego.

Od 1990 r., tj. od samego początku funkcjonowania samorządów w Polsce, Rada Gminy i Wójt Gminy kładli szczególny nacisk na rozwiązywanie problemów związanych z niedostatecznym rozwojem infrastruktury technicznej i społecznej. Mimo skromnych środków finansowych zostało zrealizowanych wiele projektów dotyczących:

- gospodarki wodno – ściekowej,
- gospodarki odpadami,
- układu komunikacyjnego gminy,
- oświaty,
- infrastruktury społecznej,
- gospodarki cieplnej.

Tabela 11. Zadania zrealizowane ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013.

Nazwa zadania	Opis zadania	Okres realizacji
„Poprawa warunków w zakresie ochrony zdrowia mieszkańców Gminy Jednoróżec i części gmin Baranowo i Chorzele”	Kompleksowy remont budynku ośrodka zdrowia w JednoróŜcu i Źelaznej Rządowej	01.07.2008 31.03.2011
„Uporządkowanie gospodarki wodno – ściekowej w aglomeracji JednoróŜec”	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach JednoróŜec i Stegna, budowa wodociągu w miejscowości JednoróŜec, modernizacja stacji uzdatniania wody w JednoróŜcu.	02.01.2007 30.09.2011
„Poprawa warunków edukacyjnych dzieci i młodzieży w Gminie JednoróŜec”	Modernizacja budynku Szkoły Podstawowej w JednoróŜcu, rozbudowa i remont budynku Publicznego Gimnazjum w JednoróŜcu, dokończenie budowy hali widowiskowo – sportowej oraz zagospodarowanie terenu działki oświatowej.	23.04.2007 31.12.2015
„Poprawa bezpieczeństwa i efektywności energetycznej poprzez termomodernizację obiektów użyteczności publicznej w gminach Północnego Mazowsza”	Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Małowidzu, termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Ulatowo – Pogorzel wraz z wymianą pokrycia dachowego, termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Olszewce - etap I i II, termomodernizacja budynku Urzędu Gminy w JednoróŜcu, remont budynku Szkoły Podstawowej w Połoni, remont kotłowni i wykonanie instalacji solarnej w budynku Szkoły Podstawowej w Olszewce. Projekt realizowany razem z gminą Chorzele i gminą Krzynowłoga Mała.	01.09.2007 31.12.2015

Źródło: Urząd Gminy JednoróŜec.

Tabela 12. Zadania zrealizowane ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013.

Nazwa zadania	Opis zadania	Okres realizacji
„Zakup i dostawa fabrycznie nowej śmieciarki o pojemności 16 m ³ do zbiórki odpadów komunalnych w ramach świadczenia usług komunalnych przez Gminę Jednorożec”	Zakup i dostawa fabrycznie nowej śmieciarki o pojemności 16 m ³ do zbiórki odpadów komunalnych.	25.05.2010 06.10.2011
„Poprawa jakości usług komunalnych świadczonych przez Gminę Jednorożec” – I etap	Zakup i dostawa fabrycznie nowego ciągnika rolniczego i wozu asenizacyjnego do odbioru nieczystości płynnych.	25.05.2010 24.05.2012
„Poprawa jakości usług komunalnych świadczonych przez Gminę Jednorożec” – II etap	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Ulatowo-Pogorzel i budowa sieci wodociągowej w miejscowości Jednorożec i Olszewka.	25.05.2010 24.08.2012
„Zagospodarowanie centrum Jednorożca”	Przebudowa nawierzchni placu św. Floriana polegająca na wybrukowaniu powierzchni ozdobnymi nawierzchniami kamiennymi i betonowymi, budowa nowego oświetlenia parkowego, nasadzenie zieleni, renowacja figury św. Floriana, montaż elementów małej architektury typu ławki, kosze na śmieci, itp.	26.10.2009 24.10.2012
„Zagospodarowanie centrum Jednorożca – II etap”	Rozbudowa i remont budynku dworca autobusowego oraz budowa parkingu publicznego.	14.12.2010 24.10.2012
„Zagospodarowanie miejscowości Połoń dla rozwoju kultury, sportu i turystyki”	Wymiana pokrycia dachowego w OSP w Połoni wraz z zagospodarowaniem terenu oraz budowa chodników przez wieś.	16.04.2013 22.01.2014
„Zagospodarowanie centrum miejscowości Lipa dla rozwoju kultury, sportu i turystyki”	Rozbudowa i remont OSP w Lipie z przeznaczeniem na świetlicę wiejską wraz z zagospodarowaniem terenu.	25.01.2012 28.07.2014
„Zwiększenie dostępności podstawowych usług świadczonych przez Gminę Jednorożec poprzez rozbudowę sieci kanalizacyjnej i wodociągowej w miejscowości Jednorożec oraz budowę przydomowych	Rozbudowa stacji uzdatniania wody w Małowidzu, budowa kanalizacji w miejscowości Jednorożec ul. Hallera, ul. Ogrodowa, ul. Kwiatowa, ul. Lawendowa.	20.12.2011 31.12.2013

oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Jednorzec” – I etap		
„Zwiększenie dostępności podstawowych usług świadczonych przez Gminę Jednorzec poprzez rozbudowę sieci kanalizacyjnej i wodociągowej w miejscowości Jednorzec oraz budowę przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Jednorzec” – II etap	Budowa 102 szt. przydomowych oczyszczalni ścieków.	05.08.2014 30.11.2014
„Rozwój lokalnej przedsiębiorczości poprzez rozbudowę i remont targowiska stałego przy ulicy Polnej w miejscowości Jednorzec”	Rozbudowa i remont targowiska stałego przy ulicy Polnej w Jednorzcu: budowa nowych wiat handlowych, budowa szaletu publicznego, utwardzenie terenu, budowa oświetlenia parkowego, budowa przyłączy wodociągowych, kanalizacyjnych i energetycznych.	04.07.2012 30.06.2015
„Zagospodarowanie miejscowości Połoń – II etap”	Remont budynku LOK: wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie ścian zewnętrznych, remont instalacji elektrycznej i montaż elektrycznego ogrzewania, remont pomieszczeń, utwardzenie terenu, wymiana ogrodzenia, itp.	do 30.06.2015

Źródło: Urząd Gminy Jednorzec.

Inwestycje zrealizowane w latach 2008-2014 ze środków własnych i innych źródeł:

1. Budowa Ochotniczej Straży Pożarnej w Jednorzcu z przeznaczeniem na działalność kulturalną, lata 2014 do nadal; wartość kosztorysowa 1.400.000,00 zł;
2. Przebudowa drogi gminnej ozn. nr geod. działki 517 i 531 w msc. Parciaki, gm. Jednorzec; rok 2014; wartość 250.752,36 zł;
3. Modernizacja drogi gminnej w miejscowości Olszewka, rok 2014; wartość 134.070,00 zł;
4. „Zaprojektowanie i wykonanie (dostawa i montaż) indywidualnych zestawów kolektorów słonecznych dla mieszkańców gospodarstw domowych na terenie Gminy Jednorzec”; rok 2014; wartość 623.440,80 zł;
5. Zakup samochodu 20 - osobowego przystosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych z terenu Gminy Jednorzec, rok 2013, wartość 225.090,00 zł;
6. Modernizacja drogi gminnej na terenie wsi Parciaki, rok 2012, wartość 117.527,79 zł;
7. Zakup sprzętu medycznego i wyposażenia dla ośrodków zdrowia na terenie gminy Jednorzec, rok 2012, wartość 213.304,00 zł;

8. Włączenie systemu komunikacyjnego miejscowości Jednorożec, Stegna i Ulatowo - Pogorzel z wykorzystaniem przebudowanych w ramach ZPORR, RPO WM i PROW dróg powiatowych i gminnych – do regionalnej sieci transportowej”, rok 2011, wartość 1.936.301,66 zł;
9. Modernizacja drogi gminnej na terenie wsi Ulatowo-Pogorzel, Ulatowo – Ślabogóra i Ulatowo – Dąbrówka, rok 2011, wartość 148.267,47 zł;
10. Budowa linii napowietrznej i kablowej oświetlenia ronda i przebudowa linii napowietrznej i budowa powiązań kablowych nn 0,4 kV oraz przebudowa infrastruktury telekomunikacyjnej będących w kolizji z budową ronda w miejscowości Jednorożec przy zbiegu ulic Warszawskiej, Długiej, Odrodzenia, Mazowieckiej i Placu Św. Floriana, rok 2011-2014, wartość 338.878,23 zł;
11. „Przebudowa istniejącego kolektora deszczowego na odcinku od skrzyżowania do istniejącego zrzutu do rowu wraz z odwodnieniem nawierzchni i chodników projektowanego skrzyżowania okrężnego typu rondo w miejscowości Jednorożec, rok 2011-2014; wartość 306.478,14 zł;
12. Modernizacja drogi gminnej w miejscowości Żelazna Prywatna poprzez poczwórne powierzchniowe utwalenie emulsją asfaltową szybko rozpadową i kruszywem naturalnym na odcinku 1800 mb, rok 2010, wartość 275.049,00 zł;
13. Zakup i dostawa sprzętu rehabilitacyjnego fabrycznie nowego na potrzeby Ośrodka Zdrowia w Żelaznej Rządowej, rok 2011, wartość 39.578,50 zł;
14. „Wykonanie boisk sportowych w ramach budowy kompleksu sportowego „Moje Boisko - Orlik 2012” przy ul. Odrodzenia w Jednorożcu, rok 2009, wartość 1 299 060,48 zł;
15. Modernizacja drogi gminnej nr 152 i 153 w miejscowości Olszewka poprzez wykonanie ulepszenia z pospółki żwirowej na odcinku o powierzchni 13.500 m², rok 2009, wartość 134.267,10 zł;
16. Wykonanie chodnika z zatoką postojową z kostki brukowej wzdłuż drogi gminnej nr dz. 457 w miejscowości Połoń, rok 2009, wartość 97.319,40 zł;
17. Zakup używanego średniego samochodu ratowniczo - gaśniczego dla jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Ulatowo-Pogorzeli, rok 2009, wartość 149.800,00 zł;
18. Zakup aparatu ultrasonograficznego cyfrowego fabrycznie nowego na potrzeby Ośrodka Zdrowia w Żelaznej Rządowej, rok 2009, wartość 134.820,00 zł;
19. Zakup używanego średniego samochodu ratowniczo - gaśniczego dla jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Małowidzu z przeznaczeniem na cele ochrony przeciwpożarowej, rok 2008, wartość 125.000,00 zł.;
20. Przebudowa ulic w miejscowości Jednorożec /ulica Słoneczna, Gwiazdzysta i Witosa/, rok 2008, wartość 323.744,57 zł;
21. Wykonanie sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowości Parciaki - Stacja w ramach rozbudowy istniejącego wodociągu Żelazna, rok 2008, wartość 291.458,10 zł;
22. Modernizacja pomieszczeń wraz z zapleczem w budynku Przedszkola Samorządowego w Jednorożcu, rok 2008, wartość 224.464,56 zł;
23. Modernizacja drogi gminnej nr 345 i 362 w miejscowości Żelazna Rządowa poprzez potrójne powierzchniowe utwalenie emulsyjno – grysowe na łącznym odcinku o długości 1975 mb, szerokości 4 mb i powierzchni 7900 m², rok 2008, wartość 141.100,32 zł;

24. Zakup używanego średniego samochodu ratowniczo - gaśniczego dla jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Parciakach z przeznaczeniem na cele ochrony przeciwpożarowej, rok 2008, wartość 100.580,00 zł;
25. Zakup koparko – ładowarki wraz z osprzętem dodatkowym dla potrzeb komunalnych Urzędu Gminy w Jednorozcu, rok 2008, wartość 295 606,00 zł;
26. Zakup samochodu marki FORD TRANSIT 300 L V185 FURGON, rok 2008, wartość 65.000,00 zł;
27. Modernizacja ulic Mieszka I, Dąbrówki, B. Chrobrego i Sportowej w Jednorozcu, rok 2008, wartość 439.907,05 zł;
28. Zakup samochodu marki MAGIRUS – DEUTZ typ: FM 192 D 11 FA na potrzeby OSP w Jednorozcu, rok 2008, wartość 151.940,00 zł;
29. Modernizacja gminnej siłowni oraz modernizacja zaplecza socjalnego przy stadionie w Jednorozcu, rok 2008, wartość 171 823,86 zł brutto;
30. Remont elewacji przedszkola samorządowego w Jednorozcu, rok 2008, wartość 154.679,74 zł.

Strategia zakłada kontynuację powyższych działań. Jest ona jednocześnie spójna z dokumentami strategicznymi dla gminy Jednorzec:

- *Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Wiejskiej Jednorzec,*
- *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jednorzec,*
- *Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jednorzec,*
- *Programem Ochrony Środowiska Gminy Jednorzec na lata 2004-2007 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018-2011,*
- *Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych na Terenie Gminy Jednorzec w latach 2006-2013,*
- *Planem Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Jednorzec,*
- *Planem Odnowy Miejscowości Jednorzec.*

7. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć

Nadrzędnym celem wszystkich działań władz samorządowych gminy Jednorożec jest zrównoważony rozwój gminy z poszanowaniem otaczającego go środowiska i z zachowaniem panującego krajobrazu. Tylko taki rozwój przyniesie poprawę warunków życia jej mieszkańców. Musi być przy tym zachowana spójność gospodarcza i komunikacyjna gminy z regionem. Taki rozwój może być osiągnięty przy właściwym zagospodarowaniu przestrzennym oraz odpowiednim poziomie infrastruktury technicznej i społecznej. Gmina Jednorożec musi być atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, pracy i odpoczynku, aby ludzie chcieli w niej mieszkać, pracować i inwestować. Tylko takie podejście może odwrócić niekorzystne trendy demograficzne oraz spowodować rozwój gospodarczy gminy.

Podstawowymi Celami strategicznymi realizacji *Strategii* na terenie gminy Jednorożec są:

- Cel Strategiczny 1. Rozwój infrastruktury służącej poprawie jakości życia mieszkańców gminy.
- Cel Strategiczny 2. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy Jednorożec.
- Cel Strategiczny 3. Rozwój rolnictwa i poprawa atrakcyjności inwestycyjnej.
- Cel Strategiczny 4. Rozwój kapitału ludzkiego.

Osiągnięcie Celów strategicznych możliwe będzie tylko przez realizację Celów operacyjnych wskazanych w Rozdziale 5 *Strategii*. Cele te będą realizowane w wyniku realizacji konkretnych zadań ujętych na liście i omówionych w Rozdziale 5 *Strategii*, dla których będą monitorowane następujące wskaźniki produktu:

- zwiększenie stopnia skanalizowania gminy,
- poprawa jakości wody,
- długość dróg o utwardzonej nawierzchni,
- ograniczenie emisji CO₂,
- stopień wykorzystania OZE,
- długość ścieżek rowerowych,
- poziom gazyfikacji gminy,
- liczba zakupionych wozów i sprzętu strażackiego,
- liczba imprez kulturalnych,
- liczba osób potrzebujących objętych opieką,
- liczba przeprowadzonych szkoleń.

Ideałem będzie osiągnięcie przez te wskaźniki wartości 100 %. Wymaga to jednak czasu i środków. Będą one rosły wraz z postępowaniem w realizacji projektów. *Strategia* obejmuje lata 2016–2025. W miarę potrzeby okres ten będzie przedłużony, a dokument zaktualizowany.

Bardzo ważnymi wskaźnikami informującymi o realizacji wszystkich celów wymienionych w Rozdziale 5. *Strategii* są wskaźniki odnoszące się do rozwoju gminy i wzrostu gospodarczego:

- wzrost ilości pozwoleń na budowę,
- wzrost ilości podmiotów działających na terenie gminy,
- wzrost zatrudnienia poza rolnictwem,

- zmniejszenie wskaźnika bezrobocia,
- wzrost dochodów mieszkańców,
- liczba mieszkańców gminy.

Wskaźniki te powinny jak najszybciej rosnąć. Nie dotyczy to wskaźnika bezrobocia, który powinien być jak najmniejszy. Szybkie osiągnięcie wzrostu powyższych wskaźników będzie świadczyć o dobrym planowaniu działań oraz jednocześnie potwierdzać sprawną realizację zakładanych projektów.

8. Finansowanie

Zrealizowanie celów założonych w *Strategii* uzależnione jest od możliwości finansowych gminy oraz od wysokości pozyskanych środków, zarówno krajowych jak i funduszy zagranicznych. Określenie wartości środków potrzebnych do zrealizowania proponowanych zamierzeń jest dość trudne ze względu na ilość podmiotów. Część działań zaplanowanych w *Strategii* będzie finansowane ze środków pochodzących z budżetu własnego gminy Jednorzec. Dostępne środki inwestycyjne gminy będą wykorzystane przede wszystkim na zapewnienie współfinansowania projektów realizowanych ze środków zewnętrznych.

Niektóre zadania będą możliwe do zrealizowania jedynie poprzez współpracę z samorządem województwa, powiatu, czy innych instytucji publicznych, np. funduszy ochrony środowiska.

Z uwagi na ograniczone możliwości finansowe Władze Gminy przewidują aktywne pozyskiwanie środków z źródeł zewnętrznych z:

- budżetu województwa mazowieckiego,
- budżetu państwa,
- budżetu Unii Europejskiej,
- Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- pożyczek i kredytów.

Gmina Jednorzec jest aktywnym beneficjentem pomocy unijnej. Daje to szansę efektywnego wykorzystania środków zewnętrznych w kolejnych latach.

Samorząd nie wyklucza realizacji przedsięwzięć ważnych dla rozwoju gminy przy współpracy z partnerem prywatnym na podstawie umowy o partnerstwie publiczno-prywatnym.

9. System wdrażania

Strategia Rozwoju Gminy Jednoróżec na lata 2016-2025 zostaje zatwierdzona i przyjęta do realizacji uchwałą Rady Gminy Jednoróżec. Wdrożenie *Strategii* powierzone zostanie Wójtowi Gminy Jednoróżec, który za pomocą Urzędu Gminy Jednoróżec będzie realizował zadania określone w *Strategii*.

Pracownicy zajmą się Urzędu Gminy Jednoróżec:

- przygotowaniem dokumentacji technicznej projektów,
- przygotowaniem wniosków aplikacyjnych i wszystkich niezbędnych dokumentów, załączników oraz pozwoleń,
- obsługą finansową projektów,
- monitorowaniem realizacji zadań,
- składaniem sprawozdań z ich realizacji,
- rozliczeniem projektów.

10. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej

9.1. System monitorowania *Strategii*

Monitorowanie każdego przedsięwzięcia - czyli dbanie o prawidłowy jego przebieg przez cały czas jego realizacji polega na systematycznym zbieraniu, zestawianiu i ocenie informacji rzeczowych i finansowych. W monitorowaniu biorą udział wszystkie podmioty oraz komórki organizacyjne Urzędu Gminy w Jednorozcu. Oceną wdrażania *Strategii* zajmie się Rada Gminy.

Monitorowanie realizacji *Strategii* prowadzone będzie przez pracowników Urzędu Gminy Jednorzec. Będą oni na bieżąco prowadzili nadzór nad realizacją projektów. Mając dostęp do wszystkich danych niezbędnych do kontrolowania zmian wskaźników osiągnięć i badając ich zmiany będą na bieżąco oceniali prawidłowość realizacji *Strategii*. Dane te będą przekazywane do Wójta Gminy Jednorzec. Na sesji Rady Gminy Jednorzec Wójt będzie składał Radzie, Sołtysom oraz zaproszonym przedstawicielom przedsiębiorców, dyrektorów jednostek samorządowych i mieszkańców gminy informacje ze swoich prac. W tym też sprawozdaniu będą informacje na wdrażania *Strategii* i realizacji projektów przez nią określonych. W czasie sesji i spotkań wszystkie zainteresowane strony będą mogły zgłaszać swoje wnioski i uwagi związane z realizacją *Strategii*, a także zgłaszać do ewentualne zmiany. W efekcie *Strategia* będzie mogła być zaktualizowana zgodnie z potrzebami.

9.2. Sposoby oceny *Strategii*

Istota oceny *Strategii* polega na prowadzeniu stałych obserwacji dokonywania systematycznych pomiarów, określeniu narzędzi pomiarów przebiegu procesów, które nas interesują. *Strategia* ma na celu wspomagać zrównoważony rozwój gminy Jednorzec. Stosownie do tych dwóch funkcji powstaje zasadne wyróżnienie dwóch sfer jej obserwacji i oceny. Jedną sferą jest obserwacja *Strategii* jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój z całą logiką uzasadnienia tych działań, drugą zaś jest obserwacja i ocena wdrażania działań w życie.

9.3. Public Relations *Strategii*

Główne uwarunkowania społeczne *Strategii* to dostęp do informacji i sprawiedliwość rozstrzygnięcia spraw z zakresu środowiska. Polska w 2003 r. ratyfikowała Konwencję o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz o dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowisk z 1999 r., podpisaną w Aarhus. Art. 7 Konwencji nakazuje zagwarantowanie udziału społeczeństwa w przygotowywaniu planów i programów mających znaczenie dla środowiska lokalnego i określa podstawowe obowiązki organów państwowych w zakresie zapewnienia udziału społecznego w postępowaniach dotyczących tych dokumentów. Są to w szczególności:

- ustalenia zakresu podmiotowego konsultacji,

- ustalenia rozsądnych norm czasowych na poszczególne etapy konsultacji,
- przeprowadzenie konsultacji odpowiednio wcześnie w toku procedury decyzyjnej, gdy wszystkie warianty są jeszcze możliwe, a udział społeczeństwa może być skuteczny,
- należyć uwzględnienie konsultacji społecznej przy wydawaniu decyzji.

Jednakże organy państwowe same podejmują decyzje co do szczegółowych sposobów powiadamiania społeczeństwa, metod zbierania uwag i wniosków oraz terminu i czasu trwania konsultacji społecznych.

Niniejszy dokument został opracowany z uwzględnieniem powyższych przepisów prawnych. Plan przygotowany został z udziałem szerokich konsultacji społecznych, przy uwzględnieniu głosów środowiska naturalnego, gospodarczego, pracowniczego i kulturalnego.

11. Ocena oddziaływania na środowisko

Gmina Jednorzec wystąpiła do Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Warszawie oraz do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie o odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla *Strategii rozwoju gminy Jednorzec na lata 2016-2025*. Wspomniane pisma zawierały informacje o uwarunkowaniach, o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2013 r. poz. 1235, z późn. zm.).

W uzasadnieniu napisano:

1. Charakter działań przewidzianych w dokumencie:

- a) stopień, w jakim dokument ustala ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, w odniesieniu do usytuowania, rodzaju i skali tych przedsięwzięć,

Strategia rozwoju gminy Jednorzec na lata 2016-2025 określa długoterminowe, cele i zobowiązania gminy Jednorzec do 2025 r. Przeprowadzona w dokumencie analiza sytuacji społeczno-gospodarczej gminy pozwoliła na określenie działań służących rozwojowi gminy, w tym poprawie jakości środowiska naturalnego. Zadania zostały zestawione w Harmonogramie rzeczowo-finansowym w projekcie *Strategii*. Inwestycje budowlane i modernizacyjne zaplanowane w *Strategii*, które po spełnieniu przez nie odpowiednich kryteriów, będą mogły potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, przed przystąpieniem do ich realizacji będą podlegały odrębnej procedurze oceny oddziaływania na środowisko. Stopień określenia tych zadań w *Strategii* nie pozwala jednak na jednoznaczną ocenę, czy inwestycje realizowane w ramach tych zadań będą zakwalifikowane do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko. Rozwój i modernizacja infrastruktury zaplanowana w projekcie *Strategii* są inwestycjami określonymi w tym dokumencie na poziomie strategicznym. Z tego względu projekt *Strategii* nie ustala ram dla późniejszej realizacji tych przedsięwzięć.

- b) powiązania z działaniami przewidzianymi w innych dokumentach,

Wskazane w projekcie *Strategii* zadania powiązane są z charakterem działań określonych w dokumentach strategicznych na poziomie Unii Europejskiej, na szczeblu krajowym, wojewódzkim i lokalnym. Hierarchiczna zgodność celów w ww. dokumentach nadrzędnych z opracowywaną na szczeblu gminnym *Strategią* sprawia, że cele zdefiniowane na poziomie wojewódzkim, krajowym i wspólnotowym będą także aplikowane i realizowane na poziomie lokalnym. Uwarunkowania lokalne, opis stanu obecnego, identyfikacja obszarów problemowych oraz obszary działań ujętych w *Strategii*, zgodne są z lokalnymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy Jednorzec.

- c) przydatność w uwzględnieniu aspektów środowiskowych, w szczególności w celu wspierania zrównoważonego rozwoju, oraz we wdrażaniu prawa wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska,

Zgodnie z przyjętym w 2009 r. pakietem energetyczno-klimatycznym do 2020 r. Unia Europejska:

- o 20 % zredukuje emisje gazów cieplarnianych w stosunku do poziomu emisji z 1990 r.,
- o 20 % zwiększy udział energii odnawialnej w finalnej konsumpcji energii (dla Polski 15 %),
- o 20 % zwiększy efektywność energetyczną, w stosunku do prognoz BAU (ang. business as usual) na 2020 r.

Strategia jest dokumentem, realizującym powyższe założenia środowiskowe wspólnej polityki Unii Europejskiej, a także definiuje między innymi działania, których realizacja przyczyni się do poprawy jakości powietrza na obszarze, na którym odnotowano przekroczenia poziomów dopuszczalnych stężeń w powietrzu i realizowane są programy (naprawcze) ochrony powietrza (POP). Ponadto dokument ten stanowi podstawę do ubiegania się o środki wsparcia na działania efektywnościowe i proekologiczne związane z realizacją celów gospodarki niskoemisyjnej w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020.

- d) powiązania z problemami dotyczącymi ochrony środowiska,

Zagadnienia podjęte w *Strategii* odwołują się między innymi do problemów: gospodarki wodno-kanalizacyjnej, redukcji emisji CO₂, zwiększania udziału energii odnawialnej w wytwarzaniu energii, zwiększaniu efektywności energetycznej, w tym m.in. problemów jakości powietrza, oddziaływania na środowisko transportu oraz termomodernizacji budynków, uwzględniając jednocześnie poprawę warunków życia mieszkańców oraz aspekty wynikające ze zrównoważonego rozwoju.

2. Rodzaj i skalę oddziaływania na środowisko

- a) prawdopodobieństwo wystąpienia, czas trwania, zasięg, częstotliwość i odwracalność oddziaływań,

Spośród zadań zaplanowanych do realizacji w ramach *Strategii*, mogących mieć negatywny wpływ na środowisko wymienić należy przedsięwzięcia inwestycyjne:

- termomodernizacje budynków,
- rozwój i modernizacja dróg,
- inwestycje w gospodarkę wodno-kanalizacyjną,
- inwestycje kubaturowe.

Pozostałe zadania mają charakter edukacyjno-promocyjny, kulturalny, społeczny, usprawniający zarządzanie energią, zmniejszający zapotrzebowanie energetyczne poprzez wymianę i stosowanie oświetlenia i sprzętu o wyższej klasie efektywności energetycznej. W tych przypadkach nie przewiduje się wystąpienia ryzyka negatywnego oddziaływania na środowisko.

Strategia wskazuje zadania zaplanowane do realizacji w perspektywie czasowej do 2025 r., a zasięg planowanych działań ogranicza się do obszaru gminy Jednoróżec. Zadania przewidziane do realizacji nie wiążą się ze znacznym zasięgiem ponadlokalnym, długotrwałym i nieodwracalnym oddziaływaniem związanym z emisją, wykorzystaniem zasobów naturalnych czy wystąpieniem awarii przemysłowej.

- b) prawdopodobieństwo wystąpienia oddziaływań skumulowanych lub transgranicznych,

Gmina Jednoróżec jest położona w znacznej odległości od granic kraju, a działania planowane w dokumencie mają zasięg lokalny, w związku, z czym nie przewiduje się oddziaływań skumulowanych ani transgranicznych.

- c) prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi lub zagrożenia dla środowiska,

Realizacja działań realizowanych w *Strategii* nie jest związana z możliwością wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi ani nie powoduje zagrożenia dla środowiska. Zgodnie z założonymi celami *Strategia* zakłada się, że realizacja zaplanowanych działań spowoduje korzyści dla środowiska, przyczyniając się między innymi do poprawy gospodarki wodnej, czy ograniczenia niskiej emisji.

3. Cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko

- a) obszary o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego, wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu.

Na terenie gminy Jednoróżec nie występują obszary o szczególnych właściwościach naturalnych, a obszary wymagające specjalnej ochrony ze względu na występowanie gatunków roślin i zwierząt lub ich siedlisk lub siedlisk przyrodniczych znajdujące się w granicach gminy wymieniono w pkt. b) pt. formy ochrony przyrody w rozumieniu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody oraz obszary podlegające ochronie zgodnie z prawem międzynarodowym. Obiekty mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego zostały określone w gminnej ewidencji zabytków. W gminie nie występują obszary o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego, wrażliwe na oddziaływania. Istniejące przekroczenia norm jakości powietrza w strefie mazowieckiej, do której należy gmina, dotyczą zanieczyszczenia powietrza pyłem PM₁₀, PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenem, których źródłem jest przede wszystkim niska emisja z indywidualnych pieców i kotłów. Realizacja zadań przewidzianych w *Strategii* nie wpłynie na stan obszarów i obiektów objętych ochroną konserwatorską, nie spowoduje także przekroczenia standardów jakości środowiska.

- b) formy ochrony przyrody w rozumieniu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody oraz obszary podlegające ochronie zgodnie z prawem międzynarodowym.

W ramach sieci Natura 2000 ustanowiony został na mocy wydanego na podstawie ustawy o ochronie przyrody - rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r.

w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. Nr 229, poz. 2313) obszar pod nazwą Doliny Omulwi i Płodownicy (kod obszaru PLB140005), występujący w części gminy Jednorożec. Na terenie gminy teren ten obejmuje 1.029 ha. Celem wyznaczenia obszaru w myśl ww. rozporządzenia jest ochrona populacji dziko występujących ptaków oraz utrzymanie ich siedlisk w niepogorszonym stanie. Obszar występuje w północno-wschodniej części gminy (na północny wschód od linii łączącej miejscowości Pelazna Rzadowa i Pelazna Prywatna), gdzie znajdują się dopływy rzeki Płodownicy wpadającej do rzeki Omulew (poza terenem gminy). Dolina Płodownicy z jej dopływami stanowi obszar mało przekształcony przez działalność człowieka z naturalnymi siedliskami licznych gatunków roślin i zwierząt. Nadzór nad obszarem ochrony sprawuje Dyrektor Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego.

Ponadto na terenie gminy Jednorożec formami ochronnymi zgodnie z ustawą o ochronie przyrody są pomniki przyrody: modrzew europejski (szt. 1) rosnący w Leśnictwie Budziska, sosna pospolita (szt. 1) rosnąca w Leśnictwie Olszewka i dąb szypułkowy (szt. 1) rosnący w Leśnictwie Olszewka.

Zadania przewidziane do realizacji w *Strategii* nie spowodują zjawisk w środowisku przyrodniczym, które mogłyby wywrzeć oddziaływanie na formy ochrony przyrody zlokalizowane na terenie gminy Jednorożec.

12. Spis rysunków

Rysunek 1. Położenie gminy Jednoróżec na terenie województwa mazowieckiego.....	7
Rysunek 2. Powiat przasnyski.....	8
Rysunek 3. Mapa gminy Jednoróżec z podziałem na sołectwa.....	9
Rysunek 4. Zmodernizowana droga powiatowa nr 3234W Stara Wieś – Chorzele – Krasnosielc.....	10
Rysunek 5. Miejscowość Jednoróżec z „lotu ptaka”.	17
Rysunek 6. Śmieciarka zakupiona ze środków PROW 2007-2013.	28
Rysunek 7. Szkoła Podstawowa i Publiczne Gimnazjum w Jednoróżcu.....	33
Rysunek 8. Hala widowiskowo – sportowa w Jednoróżcu.....	35

13. Spis tabel

Tabela 1. Długość sieci wodociągowej w latach 2010 - 2014.	25
Tabela 2. Długość sieci wodociągowej w latach 2010 - 2014.	26
Tabela 3. Wybrane dane demograficzne dla gminy Jednoróżec.	31
Tabela 4. Wybrane dane dotyczące gospodarki mieszkaniowej dla gminy Jednoróżec.....	31
Tabela 5. Struktura zatrudnienia według płci w latach 2010 - 2014.....	32
Tabela 6. Bezrobotni zarejestrowani według płci w latach 2010 - 2014.	32
Tabela 7. Dochody gminy w latach 2010 - 2015.	37
Tabela 8. Wydatki gminy w latach 2010 - 2015.	37
Tabela 9. Analiza SWOT - mocne i słabe strony gminy.	39
Tabela 10. Szanse i zagrożenia rozwoju gminy.	42
Tabela 11. Zadania zrealizowane ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013.	52
Tabela 12. Zadania zrealizowane ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013.	53